

Cap 8. scd. 9.
plenissime
lib. 1. cap. 7.

megerősítésében, azt én tudván elhagyom, mert az Istennek igejét ilyenképpen vetni az emberec itéleti alá, hogy azért legyen elhíttre méltó, mivelhogy az emberec jóvallótac, olly isteni káromlás, az melly nem méltá előfámlálásra, és azt az első könyvben immár megemlítőtem. Mindazáltal egyet kéndec tölöc: Hogyha az anya fent Egyháznac javallásán vagyon az Irásnac méltósága fundáltatván, mellyic Conciliumban végeztetott tehát az? Ugy aránzom hogy egy sinczen olly. Miért hatta tehát Niceaban győzötté magát az Arius, az Irásnac fent Janos Evangeliumából behozott bizonyítási által? Mert ezeknek értelmec ferint szabad volt volna azt megvetni: Mivelhogy semmi közönséges Conciliumnac jóvallása arról az előtt ki nem boczáttatott volt. Az régi Tzedulát vonfácitt elő, az melly CANONNAC neveztetit, az melly felől azt mondgyac, hogy az anya fent Egyháznac itéletiből fármazott legyen. En pedig azt kéndem visontag, mellyic Conciliumban boczáttatott volt ki az á Canon? Itt fűkség megnémulnioc. Noha ezen kívül akarnám azt is tudni, mellyiket tartyac annac az igaz Canonnac. Mert látom hogy az régiec az felől nem vólta olly igen bizonyosoc. Es hogyha annac érteke vagyon az mit Hieronymus mond, tehát az Machabéusoc Könyvei, az Tobiasé, Syraké, és ezekhez hasonlóc, az Apocryphusoc közzé fámláltatnac, maga ezec azt semmiképpen nem akarjac czelekedni.

TIZEDIC RESZ.

Az Egyházi törvények szerzésére való hatalomról, mellyel az Pápa az ő veivel szörnyű kegyetlenkedést üzött és gyakorlott az lelki esmérteken.

Következie másodic réke az Egyházi hatalomnac az melly az szabadon való törvény adásban állyon, az mint az Papistac akarjac; az melly kűfőből fármaztanac az fámtalan oc emberi találmányoc, az mellyec megannyi tööröc vólta, az hegény lelkeknek foytogatására. Mert oc mint finte az Phariséusoc és irás tudoc igen kevesé feltece azon, hogy bűn volna az emberekte nehéz terhet rakni, az mellyet oc czac uyockal sem akarnának illetni. Másutt mutattam azt meg, melly kegyetlen czigazás legyen, az mit az fülben sugalló gyunásról paranczólnac. Az ő töb szerzésekben, nem lártzic jollehet olly nagy erőfaki kegyetlenség, de mindazáltal azokis, az mellyeknek könnyen elvifelhétöknek kellyene lennioc, ugyan nem kevés szörnyű kegyetlenséggel gyöttic az Lelki esmérteket.

Nem

Nem főloc arról hogy megvefstegetic az Isteni főlgálatot, és az Ur Istent ön magát, ki az egyetlen egy törvény szerző, az ő tisztelégéről megfosztac. Erről az hatalomról lefena mostan az fő, hogyha az anya fent Egyháznac vagy oné arra hatalma, hogy az ő törvényével az lelki esmérteket megkötelezze. Es ez disputálásban ninczen az beféd ez világi rendről és igazgatásról, hanem czac az kerestettec, hogy az Isten igazán tisztelteséc, az előnkbe írott regula ferint, és az Istenre néző lelki szabadság sértetlenül megmaradgyon. Szokásálött az, hogy emberi szerzéseknek neveztesse nec minden paranczolaroc, az mellyec az ő igéje kívül, az emberec által szerzettenec. Ezeccellen vagyon nekünc hartzunc, nem az anya fent Egyháznac fentséges és hafinos rendelési ellen, az mellyec az fenytéknek, tisztelteségnek és békeségnek megtartására főlgálnac. Végső tziliya pedig ez mi hartzunknac ez, hogy megzaboláztaséc az á mértéktelen és kietlen birodalom, az mellyet az lelkeken azoc magoknac tulaydonitnac, az kic az anya fent Egyháznac pástorinac akarnac tartatni, holott igazán és valósággal irtalmatlan hóhéroc legyenec. Mert azt mondgyac hogy az ő törvényec az mellyeket ferez nec, lelkiec, az lelkekre néz nec, és fűkségesséc az öröc életre. Illyenképpen pedig bősűsággal illettetit az Christ usnac orfága, az mint nem régenis megéltettem: és így az Christustól az hiveknek lelki esmérteknec ajándékozott szabadság, mindenestől fogva elnyomatit és elrontatit. Elhagatom itten azt, minemű isteni káromlás fon fundallyac öczt az ő rendeléseknek megtartását, midön az bűnöknek boczanattyat, az igazságot és az idvőséget azokbol tanittyac keressni. és az Religiónac és isteni felelem nec egész fundamentomát azokon helyhez tetit. En czac ezt vitatom, hogy az lelki esmérteket ne kellyen fűkségképpen való kéferítésre kötelezni az olyan dolgokban, az mellyekben az Christus által megfabaditattanac és az melly szabadságnélkül az Istennel nem lehet békeség, az mint ennek előtte tanítottunc. Az egy Christust kelly ezeknek ő királyoknac és megfabadítójóknac esmerni, és az szabadságnac egyetlen egy törvényével, tudniüllic, az fent Evangeliummal kell vezéreltetni, hogyha azt az kegyelmet, az mellyet az Christusban egyfer nyertene meg akarjac tartani: és hogy semmi egyeb iga és főlgálat alá ne vettesse nec, és köteleztesse nec.

2. Azt költic jollehet ez Törvényszerző mesterec, hogy az ő törvényec, szabadságnac törvénye, kedves az ő igájoc, és az ő terhec könnyű: Ki nem látta pedig, hogy merő hazugságoc legyenec? Oe magoc jollehet semmi nehézségét nem érzic ő az törvényeknek, ugymint kic minden isteni felelmet hátra hagyván, mind az ő magokét s mind pedig az Isten törvényét bátran és gunyosson megvetic. Az kiknek pedig vagyon valami gond-

M m m m m

1. Cor. 7. v. 35.

gyocidvőségekre, felőtte távul vadnac azoc attul, hogy magokat szabadónac tartanác, valamig ezekben az tőörökben és hálókban vadnac akadékozván és köteleztetvén. Láttuoc melly forgalmatosán őrizkedett az sicut Pál, hogy meg ne terhellye az lelki esmérteket, úgy hogy czac valami kiczeny dologbanis nem merte azokat megkötelezni. Nemis ok nélkül penig: mert látta azt, melly igen megsebesíténé az lelki esmértec, hogyha azoknac az dolgoknac fűkségképpen való késebitése vetténécre ajok, mellyecő nékiec az Ur Christustól szabadon hagyattattanac. Ez ellenben alig fámlálhatni meg az rendeléseket, az mellyeket ez emberec, az őróc kárhozarnac büntetése alatt paranczoltanac, és hatalmassan megkivánnac, ugymint az idvőségre fűkségeket. E ezek között vadnac fokac, mindenképpen nehezzec megtartásra; mindnyájan pedig (hogyha egyrakásra egybejárulnac) tellyesféggel lehetetlenec: olly igen nagy az rákás. Hogy lehetne azért, hogy fertelen keményen és rettenetesképpen ne gyötretetné az és kinosztatnánac azoc, az kik nec illy nehéz és súlyos tereh vagyón nyakokon? Ez illyen rendeléseknec megostromlására és elrontására vagyó mostan fándékom, az mellyec arra fereztetnec, hogy az lelkeket az Isten előtt belsőképpen megkötelezzéc, mintha valami ollyanokat kivánnánac, az mellyec fűkségec vólnanac az idvőségre.

Rom. 13. v. 4.

3. Ez kérdés akadékoz azért meg fokakat, hogy az Isten itéleti között, az melly lelki itélet és az lelki esmértekre tartozic, és az emberec földi itéleti között nem téfnec elégséges megválasztást. Annak felőtte imez még nehezebbé téfi az ő igyóket, hogy az sicut Pál paranczolja, hogy engedni kellyen az fejedelemség nec, nem czac az büntetésért, hanem az lelki esmérteértis. Honnét az következcic, hogy az pólári törvények által is megköteleztetnec az lelki esmértec. Hogyha ez igy vólna, tehát oda rohanna a mit ez előtt való Caputban mondottunc, és maydan mondani kezdünec az lelki gubernálásról. Hogy azért ez czomó megoldáséc, fűkség előferec megtudni miczoda legyen az lelki esmeret. Es annac megírását, az nevezetnec eredetiből és értelméből kell vennünec. Mert az miképpen hogy az emberec, elméjével és értelmeccel fogjac meg az dolgoknac esmértec, és úgy mondatnac valamit esmerni; az honnét az esmeretnec igéjeis fármazic: azonképpen holott bennec vagyón az Isten itéletnec érzése, ugymint mellyec rendelt bizonság, az melly nem hadgya eltitkolni az ő bűnöket, hanem az Istenec itiló féki elejébe vonsa azokat, ez illyen megérzés mondati lelki esmértec. Mert finte ollyan ez mint egy itéletbéli böven megismerés az Isten között és az ember között: Mert nem fenyvedni hogy az ember magában elnyommasza az mit tud, hanem annyita haytya őtet, hogy az vádolást és az vétkec meg kellyen vallani. Es finte ezt érti sicut Pál,

Rom. 2. v. 15.

sicut Pál, midőn azt mondgya, hogy az lelki esmeret egyfésmind bizonságot téfnec az embereccel, midőn az ő gondolatyoc őket avagy kárhoztattya, avagy menségeccé téfic az Isten előtt. Az köz és püfita tudás és esmeret, az emberbē ugymint bére keftervén véstég lehetne: de ez megérzés vagy lelki esmeret, az melly az embert az Istenec itéleti elejébe vonsa, az ember mellé úgy rendeltetött, mint egy véle együtt ülő és őriző, az melly minden ő titkaira fámat és gondot tartson, hogy semmi az feretbe elrőytve ne maradgyon. Innét vagyón amaz köz példabefédis: Az lelki esmeret, annyi mint ezer tanúbizonság. Szinte ezen formán az sicut Petris, az Istenhöz való jó lelki esmeretnec kérdeződését, az elmenec czenéségeért és békeségeért tette, midőn magunkat, az Christus kegyelme felől bizonyosoc lévén, rőttenés nélkül az Istenec sine elejébe állattya. Es az Apastal az Sidókhöz írott levélben, midőn azt mondgya, hogy az hitek nec az bűnök felől semmi lelkec esmeretiben ninczen, azt adgya azzal megérteni, hogy azoc felől menségeccé és meg szabadultacka lőttenec, hogy az bűn őket az ő lelki esmeretekben nem vádolgya.

1. Pet. 3. v. 28.

Heb. 10. v. 2.

4. Annakokaért az miképpen minket az czelekedetec avagy vádolnac avagy mentenec az emberec előtt: azonképpen az lelki esmeret az Istenhöz emelkedic és vitetic. hogy illyen módon, az jó lelki esmeret semmi egyéb ne legyen, hanem az fivnec belső tökéletessége. Melly értelemben sicut Pál írja, hogy az törvénnec betöltése avagy főtzigelye az a feretec, az melly jó lelki esmeretből és tettetés nélkül való hitből fármazic. Az után is ugyan azon Caputban megmutattya melly nagy különbség legyen az jó lelki esmeret között, és az köz megtudás és esmerés között, midőn azt mondgya, hogy némellyec az Hitben hajó rőtést fenyvedtenec legyen, mivel hogy az jó lelki esmeret tölöc eltábitottac. Mert ez igéccel azt mutatya meg, hogy az jó lelki esmeret eleven kívánság legyen az Istenec főlgalni, és igazság ferint való buzgoság és forgalmatoság istenésül és fentül való életre Néha jollehet elterjed az emberekre is, az mint midőn sicut Pál az Apastali czelekedetekben bizonyittya, hogy ő azon igyekezett, hogy jó lelki esmereti lenne az Isten előtt és az emberec előtt. De ez azért mondatott, mivel hogy az jó lelki esmeret külső gyümölczei, még az emberekre is kiterjednec. Tulaydonság ferint pedig czac az Istenec néz, az mint előb megemlítettött.

1. Tim. 1. v. 5.

A. B. 24. v. 16.

Annakokaért mondgyuc, hogy az törvény az lelki esmeretec kötelezi, midőn az embert egyigyüven és mindeneftül fogván úgy elkörelsiti, minden embereket hátra hadgyván, mintha egyedül czac az Istenec vólna ügye. Példa ez. Az Isten nem czac azt paranczolja meg, hogy az elme tőrtán és fűzen tartáséc meg minden tisztátalanságtól: hanem megtilt

minden fégyentelen szív és külső zilyságot. Ez törvénc alája vettetic az én lelki esmértem, ha ez világon egy ember sem élneis. Annakokaért ha valami faytalan bujalkodásra adom magamat, nem czac azért vétkezem, hogy gonofz példát és botránkozásra okot adóc az én anyamfiainac; hanem hogy az én lelki esmértem véteki kötelefégben vagyon az Isten előtt, mivelhogy által hágtam azt, az mit ő ön maga között és az én lelki esmeretem között megtiltott. Az ön magokban köz szabadságú dolgoknac más módgyoc vagyon. Mert az olyanoktul meg kell magunkat tartoztatnunc, hogyha valami botránkozást szerzenénc, de mindazáltal szabad lelki esmerettel. Az mint ezt fent Pal megmutattya, midön az Balványoknac áldoztatott hufról fól, Ha valaki azt mondaná, (ugymond) Ez balványi áldozat, tehát ne egyél abban az lelki esmérterért: nem mondom pedig, hogy az te lelki esmeretedért, hanem az te felebarátodeért. Vétkeznéc az hívó ember, hogyha előb meg intetett volna és ugyan mégis ennéc ez ilyen husban, az ő felebaráttjánac botránkozásával. Noha pedig az ő felebaráttjára nézve magát füűségképpen kell megtartoztatni, mivelhogy az Isten írta elejébe; de ugyan nem füűnic azért meg, az ő lelki esmereti szabadságának megtartásatul. Láttuoc azért ilyenképpen, hogy ez törvény az külső czelekedetet megkötelezvénc, mindazáltal az lelki esmeretet kötelezésnélkül szabadon hadgya.

5. Immár terjünc vissza az emberi törvényekre. Hogyha azok ez végre szerzettenec, hogy minket felelemre kötelezzenec, mintha ön magokban füűségesséc volnanac megtartásra; azt mondgyuc, hogy az vettetic az lelki esmérterre, az mi nem illenéc. Mert az mi lelki esmeretinknec, egyedül czac az Isten igejénec egyetlen egy mérték regulája által kell vezerettniec, ugymint az mellyeknec nem az embereckel hanem az Istennel vagyon ügyóc. Es ide tartozic amaz nevezetes és az fő Iskolakban gyakorlott meg válastas és külömbfég ez világi itilet között és az lelki esmérterre néző itilet között. Midön noha ez egész világ az tudatlanság nac feretségével elburitatott volna, mindazonáltal az világofságnac ez kicziny fukráczkája megmaradott volt, hogy megismernéjéc azt, hogy minden emberi itiletelnél fellyeb való volna az embernec lelki esmérteri. Noha az mit fólval megvallottanac, czelekedeteckel oftán felforgattac; mindazáltal ugyanackoris, marasztotta meg az Isté az Keresztényeni szabadságnac, olly bizonságát, melly által az lelki esmérterec az embereknec kegyetlő uralkodáfoktul megmenekednénc. De még ezzel meg nem oldoztatott amaz kemény czomó, melly az f. Pálnac favaiból nevededic. Mert ha az fejedelmeknec engedni kell nem czac az büntetésért, hanem az lelki esmérterértis, innét az láttic következni, hogy az Fejedelmeknec törvényec az lelki

1. Cor. 10.
v. 28.

lelki esmérterekenis uralkodgyanac. Hogyha ez azért igaz leend, tehát az Egyházi rendelésekről is füűkség ugyan ezent mondani. Felelet. Elsőben válastás kell tenni az között az mi közönfégessén, és az között az mi külön és kiváltképpen tartozic valami dologra. Mert noha nem mindenic törvényec illetic meg az lelki esmeretet, mindazáltal az Istennec közönfégés paranczolatjára köteleféc vagyunc, az melly minékünc az fejedelemség nec méltóságát ajánlya. Es arra megyen az fent Pál disputálása, hogy az Fejedelemséget, mivelhogy az Istentől rendeltetett, tífcelnie kellyen. Azonközben semmiképpen nem tanittya azt, hogy az Fejedelemségtől szabad törvényec az lelkek nec belső igazgatására nézzenec: holott mindenütt; mind az isteni fólgalatott, és mind az fent életre való lelki regulát, minden emberi szerzések nec felötte helyhez teti. Másodfór aztis meg kell gondolni. (az melly noha azon előbbiből fármazic) hogy az Emberi szerzések, akar az oc az fejedelemségtől, s akar az Ecclesiátul szerzettenec, noha füűkségesec megtartásra (holoc az jó és illendő rendelésekről) mindazáltal ő magokban az lelki esmereteket ugyan nem kötelezic: Mert mind az a megtartásra késerítő füűkség az jó Polgari igazgatás nac és rendelés nec, megtartás nac közönfégés rzillyára néz, és nem is áll azokban az dolgokban, az mellyec paranczolat nac. Ettül az fámtul és rendtől igen távol vadnac mind az oc az rendelés ec, az mellyec az Isteni fólgalat nac uy formáját és módgyát írjac előnkbe az Isten igeje kívül, avagy pedig füűkségi késeritést szerzenec az szabad és közfserű dolgokban.

6. Illyenec pedig, az mellyec mostan Egyházi rendelések nec hivattanac az Papifaságban; az mellyec igaz és füűkséges isteni tífcellet gyanant tolyatnac elő. Es az miképpen hogy fámlálhatatlan fokságuak, azonképpen támentalan fóc kötelec és tööróc, az lelkek nec megkötelezésére és töörökbe akadékozására. Noha pedig ezt mi az törvénc megmagyarázattyaban valami ré fent megemlitettüc, de mivelhogy itt job alkalmatofágunc vagyon; ez dolog nac megforgatására, mostan azért en nec egész summajat rendfserint az mint jobban lehet, ő fve igyekezem fcedni. Es mivelhogy ez előtt eleget fól tunc arról az kegyetlen uralkodátról, az mellyet az hamis pispókóc magok nac tulaydonitanac, az ő tettés ec fserint való tudomán nac formálásában, és hit nec ágazatinac szerzésében, ezt az egész réft ebben hagyom; és ez arant egyedül czac arról az hatalomról fólóc, az melly hatalmokat mondgyac hogy vagyon Törvények nec és rendtartások nac fserzésére. Ez mi alitott Pispók ecinc azért az lelki esmereteket ez fny alatt terhelic uy törvényeckel, hogy oc ugy mint Lelki törvény fserzőcké rendeltetenen legyen az Ur Istentől, mivelhogy az Anya fent Egzháznac gubernálása ő réjoc bizattatott. Annakokaért azt kívánnyac minden Ke-

Rom. 13. v. 3.

refnyénektől, hogy valamit ők megparanczolnac, és előirnac mint fűkségeket, megkellyen tartania, és ha ki azokban valamit megfegend, az olyan, két képpen való engedetlenségbe esné, hogy az Istenec, és az Anya fent Egyháznac tufakodnec ellene. Bizonyára ha igaz pispók ők volnának, megengednec ezaránt valamit nékie; nem annyit az mennyit ők akarnának: hanem az mennyi az anya fent Egyháznac jó rendtartására fűkséges: Immár pedig midőn semmitül olly igen távol ninczenec, mint az miknec akarnac tartatni, czac valami kiczinket sem tulaydithatnac ugy magoknac, hogy az módor által nehágnájác. De mivel hogy máfut ezis megemlített, mostanis boczássucutára, hogy minden hatalom, az mellyel az igaz pispók ők birnec, igazság ferint ő hozzájokis illenec. Tagadom mindazáltal, hogy azért az híveken illy törvény ferzőké rendeltetnec volna, az mellyec ő magoktól azoknac életnec regulajit irhatnec elejekbe, avagy az réajoc bizott néper az ő rendelésekre kéferithetnec. Midőné ezt mondom, azt akarom értetni, hogy semmiképpen őket nem illeti, hogy az anya fent Egyháznac, valamit, ugymint megtartásra fűkségeft paranczoljanac, az mit ő magoktul, az Isten igejenélkül költöttenc és gondoltanac. Ez hatalom, holott az Apasztaloknál esmeretlen volt és az Úrnac fája által az Egyházi solgáktul illy gyakorita elvétott legyen, czudalkozom rayta, hogy miképpen merjéc azt, az Apastaloc példája ellen, és az Istenec nyilván való tulalma ellen magokra vonni, és még ez mai naponis mentegetni és otalmazdogálni.

7. Az mennyi az igazán való életnec tellyes regulájára fűkség volt, azt az Isten egészen ugy befoglalta az ő törvényébe, hogy az emberek nec semmit meg nem marasztott az mit ahoz tehetnec. Ezt pedig azért czelekedte, előfer, hogy egyedül czac ő tartatnec mi tölünec az mi életünk nec egygyetlen egy mesterénec és igazgatójánac, mivel hogy minden mi fűkségünec és igazságünec abban áll, hogy az mi életünec az ő akaratyá ferint, ugymint minden igazságnac egy mérték regulája ferint, igazításéc: Másodfor hogy ezzel megbizonyitaná, hogy ő semmit többet nem kívánna mi tölünec, hanem czac engedelmeséget. Illy értelemmel mondgya fent Jacob: hogy, az ki az ő atya fiát itili, az törvént itili az. Ha pedig az törvént itiled, tehát nem vagy czelekedője az törvény nec, hanem bírāja. Czac egygyetlen egy törvény ferző vagyon pedig, az ki idvözithet és kárhoztathat. Hallyuc azt hogy az Isten ugymint tulaydonul akarja azt magánac megtartani, hogy minket az ő igéjénec paranczolattyával és törvényivel vezérellyen és igazgasson. Es finte ez mondatott volt annak előtte az Esaiástól, noha valamennyivel homályosabbban: Az Ur az mi királyunec, Az Ur az mi Törvény ferzőnec, az Ur az mi Biránec, ő idvözit minket. Mind az két helyé bizon-

Iac. 4. v. 11.

bizonyal megmutattatic, hogy az kinec hatalma vagyon az lelkeken, annál legyen az életre és az halálra való itiletis: mellyet fent Jacob világosan mond ki. Ezt pedig czac egy ember sem tulaydonithattya magánac. Az Isten kell azért az lelkek nec ugymint egygyetlé egy királyánac esmernünec, az kinélegyedül vagyon az idvözítésre és kárhoztatásra való hatalom; és (az Esaiás fáva ferint) ugymint Királyunknac, Biránknac, Törvény ferzőnk nec, és idvözítőnk nec fűkség tartanunc. Annakokaért fent Péteris midőn az Pástorokat az ő tíftekre emlekezteti; arra inti őket, hogy ugy legeltéséc az nyájat, hogy ne uralkodgyanac az örökségen, az melly igen az Isten népét érti, az mellyet ő ugymint tulaydon jófágul és örökségül ferzett magánac. Hogyha mi azt valóba és igazan meggondolnóc, hogy bűn legyen azt valamely ember nec tulaydonítani, az mit az Isten egyedül czac ő magánac tulaydonit, tehát megérthetnóc, hogy ezzel elvétéséc és elmetzéséc minden afféle hatalom, az mellyet azoc tulaydonitnac magoknac, az kic az anya fent Egyházban, az Isten igejenélkül valaminec paranczolására vetic fel magokat.

1. Pet. 5. 2.

8. Mivel hogy azért ez az egéfi ügy ebben nyugfic meg, hogy holott az Isten legyen az egygyetlé egy Törvény ferző, nem illic az emberek höz, hogy ez tífte séget magoknac vonnyác: fűkség az két okokatis, az mellyeket feltetünec, jól megtartani, az mellyek ért egyedül tartya meg ezt az Isten magánac. Az első ez, hogy az ő akarattyat tartsuc mi minden fűkségünk nec és igazságünk nec tókélletes mérték regulájánac, és hogy annakokaért az igazán élésnec tellyes mestersege ebben állyon, hogy megismerjüc; mi legyen az ő akarattyá. Az másodic, hogy, az mi illeti, az ő néki igazán való solgálatnac módgyát, egyedül czac ő esmérteséc, az mi lelkeinken egygyetlen egy uralkodónac, az melly nec hatalma legyen az paranczolásra, és hogy minket az illessen, hogy ő nékie engedgyünec. Ha ember ez két okokat jól esébe vesi, könnyen megtilheti, miczoda emberi ferzéséc ellenkezzenec az Úrnac igéjével, tudni illic mind az olyanoc, az mellyec felől azt költic hogy az Isteni tífteletre solgálnac és a mellyeckel az lelki esmértec ugy köteleztetnec meg, mintha fűkség volna azokat megtartani. Ez mértékfűntban kell azért vetni és kel megfontolni, minden emberi ferzéseket, hogyha azt akarjuc hogy olly próbáló mértékünec legyen az melly meg ne hadgyon révelednünec.

Az első ockal fegyverkezteti magát az fent Pal az Colosébéliek höz irott levélbe, midőn az hamis apastaloc ellen viaskodic, az kic uy terheckel akartac az anya fent Egyházat megterhelnie. Az másickal inkább él, az Galatiabélieckel való hasonlo ügyben. Czac azt vitattya azért az Colosébéliek höz irott levelben, hogy az igaz isteni tífteletre való tudománt nem

Col. 2. v. 3.

az em-

az emberektől kellyen venni; mivelhogy az Ur hiven és tellyessen megtanított arra minket, mint akarjon ő tiszteletni: ennek megbizonítására módgya az első caputban, hogy az Evangeliumban bé legyen foglaltatva mind az a bölcsesség, az melly által az ember tökéletesé lehet az Christusban. Az másodíc caputnac kezdetiben azt bizonyítja meg, hogy az bölcsességnek és észmeretnek minden kinczei az Christusban legyenec röytetve: Az honnét oftán azt rekeríti; hogy őrizkedniec kellyen az hiveknec, hogy az hitvány Filozófia által az Christusnac nyájátul el ne hirtetteffenec és el ne tévelyiteffenec, az emberi tudományoc és világi rendelésecc serint. Az caputnac vége felé még bátorságosban kárhoztat minden magoktettzeséből válastott isteni szolgálatot, az mellyeket az emberec költenec magoknac, avagy egyebektől vesnec, és egy sommában mind azokat az Isteni tisztelet-ről való paranczolatokat, az mellyeket az emberec ön magoc által magoknac. Istenteleneknek és kárhozatosoknak tartunc azért mi minden rendeléseket, az mellyec olly értelemmel tartattatnac meg, mintha isteni tiszteletoc volnának. Az mondasoc pedig, az mellyekben az Galatiabélieknél megmutattya, hogy ne kellyen az lelki elmereteket megkötelezni. (az mellyeknek egyedül czac az Istentől kellyen vezéreltetniec) elég nyilvánosságoc, kiváltképpen az ötödíc caputban; legyen elég azért ennek feljegyzése.

Gal. 5. v. 1.

9. De mivelhogy példác által ez egész dolog nyilvánosságoc és világosfalehet, hasznos dolog, minkelötte előb mennéc, ez tudomant ez mi időnkre szabni. Azt mondgyuc mi hogy azoc, az Egyházi rendelésecc, az mellyekkel az Papa, és a tölle függüec, az anya fent Egyházat terhellic, ártalmasoc és Istentelenec legyenec: az mi velünc ellenkezöc mentegetic azokat ugy mint fentsegeseket és hasznosokat. Két nemüec pedig ez ilyen szerzetec: mert némellic az ceremoniakról és az Egyházi pompáságról szerzettenec; némellic inkább néz nec az Egyházi fenytékekre. Miczoda illendő okainc vadnac azért, mind az két nemnec megostromlására: Bizonyára többec hogynem mint kívánnóc. Előser nem nyilván állatryáké ő magoc az szerzőmesterec, hogy azokban állyon az Igaz isteni szolgálata: Hová és mi vegre költic és rendelic az ő ceremonijákat, hanem hogy azockal az Istennec szolgállyanac? Es ez nem leszen czac az értetlen köznépnek tévelgéséből, hanem azoknac tudtokkal és akarattyockal, az kic az tanító tisztecc előtte járói. Itten még nem nyuloc az temerdecc utálatoságokhoz, az mellyekkel mindé isteni felelmet felforgatni igyekeznec, és lábálá akarnac tapodni, Bizony dolog pedig, hogy nem tennéc illy halálos nagy bünné midön az ő tölöc költött szerzeteknek czac az legkissebbic ellen esnékis valami, hogyha az ő tulaydon találmányokban és szerzésekben nem hel-

nem helyesretnéc az isteni szolgálatot, sőt ha az isteni tiszteletet az ő költeményeknek alája nem vetnéc. Miczoda véket téfünc azért, hogy ha mostan nem fenyedhetryüec, az mellyekről fent Pal tanított, hogy ne kellyen elsen vednie, hogy tudniillic az isteni szolgáltnac igaz formáját az emberec szabad tettzésecc serint akarjác igazítani? Kiváltképpen mivelhogy azt paranczollyác, hogy ez világnac elementomi avagy rendelési serint kellyen az Istent szolgálni, melly ellene vagy on az Christusnac az mint fent Pal bizonyította. Visfentag melly nagy késerítéssel kötelezzéc öc az lelki esmereteket mind azoknac megtartására, az miket öc paranczolnac, mindenkénel nyilván vagy on. Hogyha mi azért ezeknek ellene mondunc, arra egyenlő okainc vadnac az fent Pallal, az melly semmiképpen fenyedni nem akarja, hogy az hiveknec lelki esmérési az embereknec szolgálai igájok alá kénszeritessenec és kötelezzessenec.

Col. 2. v. 20.

Gal. 5. v. 1.

10. Továbbá idejárul ezis, az melly az leg gonosb, Hogyha ember elkezdi egyser az isteni tiszteletet effele emberi hitvány költeményekkel palástolni és megírni, ez illyen visfita fordultságból mindgyárt más átkozott utálatoság következc, az mellyet Christus semekre hánt az phariséusoknak, tudniillic hogy az Istennec paranczolatya megvetetic és semmivé tetic az emberi rendelésecc miatt. En az mostani törvény költö mestereccel nem akaroc az én magam savaival hartzolni; bizonyára én őket nyertessecké hagyom, hogyha az Christusnac ez vadálásból valamimódon kifeythetic és ki tiszthattya magokat. De miképpen menthetic pedig magokat, holott sockal nagyob bünc náloc, az fülbesugó gyunást az estendonec bizonyos idejében elmulatni, hogynem akarmelly látorságos életet üzni egész estendő által? Nyelveccel penteknap hust illetni, hogynem az egész testet rutalmas paranzással megferteztetni? innepnapon kézzel valami tiszteséges munkát megilletni; hogynem mint mindenoron minden tagaikat, mindenfele rutalmas és álnoc czelekedetre boczítani? Hogy az Pap törvény serint való feleséggel ösive serkestesec, hogynem mint vagy ezer rutalmas kurváccal megfuzódgyec? Egy fogadásból való sarandoc járást el nem tölteni, hogy nem mint semmi ígéletben hitit meg nem tartani? Semmit nem adni az hasontalan és nem sükséges egyházi pompáságra; hogynem az serényeket legnagyobb sükségekben elhagyni? valami bálvány előtt tiszteségtétel nélkül elmenni, hogy nem minden embereket gyalázni, fidalmazni? Az értelemnélkül való hofsu berbitelést nem gyakorlani, hogynem mint fivből soha igazán nem imádkozni? Miczoda az Istent törvényét elhagyatni az ő rendelésecc miatt, hogyha ez nem? Midön az Isten paranczolatnac megtartását czac hidegen és imigy amugy tanitryác, és az ő rendeléseket nem külömb sergalmatosággal és serenséggel

Matth. 15. v. 3.

Nnnnnnn

kivánnac, megtartatni, mintha az Isteni felelemnec egész summája azokban volna foglaltatván? Ismet mivelhogy az Isteni törvényének megtartását sokkal külsőbb penitenciai elég tétellel büntetic, de az ő tulajdon paranczolattyok közül csak az legkisebbnek megfigyészésis, könnyebb büntetéssel nem büntetic, tömlerzél, fámkivetésben üzésnél, avagy tüznél és fegyvernél? Az Istennek megutálói ellen nem olly igen keményec és engedhetetlanec, de az kiktől ő magok meg vettetnec, nagy gyűlösségesen es ellenségesen öldözik: azokat pedig, az kiknec egyigységeket fogva tartyac, arra tanityac, hogy örömesben látnac az Istennek egész törvényének elvéstét, hogy nem az anya fent Egyháznak paranczolattyában vagy csak egy betű mulnec elis. Elsőben felötre nagy bűn ez, hogy az apróléc dolgokért, az mellyec (az Isteni itéleti fent) köz és szabad megtartásuac, egy ember az máikat megutállya, megitili, és megveti. Mostan pedig, mintha ez még nem elég gonosb volna, sokkal fellyeb valóknac beczültetnec ő náloc ez világnac hitvány elementomi, (az mint azokat fent Pal nevezzi az Galatiabéliéknél) hogy nem az Istennek mennybéli fava és paranczolattya. Es az ki az paráznaságnac vétkéből csak könnyen kimentetic, az étel miatt kárhoztatic, és az mellynec az safarina kurva megengedtetit, attul az tiszteltes házas tars megtiltatit. Ennyi jobbulás lészen az által az parázna engedelem és fő fogadás által, az melly annyival mind tavulab megyen az Istentől, mennyivel az emberekre közelib fordul.

11. Vagyon annakelőtte még más két nem kicziny fogyatkozás az mellyeket az megemlitött rendelésekben nem javallunc. Előfer hogy többire mind hasonaltan, és néha merő balgatag rendtartásokat fábna: annakutánna hogy az lelki esmértec azoknac nagy fokaságával elburitatnac, és mayd mint egy Sidoságban köteleztetven, és csak az árnyekokban akadózván maradgyanac és az Christushoz ne meheffenec. Hogy azokat balgatagoknac és hasonaltanoknac mondom, tudom azt hogy az testnec bölcsesége el nem hiheti, mert olly igen jó kedve vagyon azokhoz, hogy azt alitfa, hogy tellyességgel megrutulna és formatlanulna az Egyház hogy ha azoc elhárítatnánac és elvétetnénec. Ez pedig az mint fent Pal írja, hogy finnyel bölcseségnek láttatnac lenni, az ő magoktul választott isteni foglaltatért, és alázatósággért, és azért, hogy az ő keménységgé és valóságos voltokból jognac lattarnac az testnec megfanyargatására és fenyétekbe tartására. Ez bizonyára idvősséges intése az Apastalnac, az mellyről soha ne kellyen megfeletkézünnc. Az emberi rendelés (ugymond) meg czalnac az bölcseségnek finye alatt. Honnet vagyon ez az ő finyec? Innét tudnullic, mivelhogy az emberektől költertenec és találtattanac, az emberi elem me

me megismeri benne az mi övé, és sokkal örömesbben vésti azt, hogy nem valami jót, az melly az ő balgatagságához és hiába valóságához nem olly igen illenec. Annakutánna, mivelhogy ez gyakorlásoc láttatnac foglaltatni az alázatóságra, midőn az embereknek elméjeket az ő terheccel le nyomjac, és le alázva tartyac, abból vagyon az másod diczerec: Végeztetre mivelhogy atra vadnac igazitarván, hogy az testnec gyönyörüségét láttatfianac meg vonni, és kemény fenytéc által zabolában tartani, olly finnyel vadnac azért, mintha bölcsen volnánac kigondoltatva. Mit mond pedig az fent Pal hozzája? Nem de nem vonkac el mind ez áll ortzát, hogy az egyigyüec az hamis finy által meg ne czalattatnanc? Mivelhogy ő az megtáfolásra ezt elégnec alitotta lenni, hogy azt mondaná hogy merő emberi találmányoc volnánac, annakokaért ugymint méltatlanokat feleletnélkül hadgya. Sőt mivelhogy jól tudta, hogy az anya fent Egyházban, minden őn kinyén választott isteni foglaltatoc kárhoztattak volnánac, és hogy az hiveknél annyival gyanyoságosbac, mentől inkább tertenénec az emberi finyec. Ismet mivelhogy tudná azt, hogy az hamis finnel tettött alázatóság az igaz alázatóság olly igen távul volna egymástól, hogy igen könnyű volná megválastani. Végeztetre mivelhogy tudta aztis, hogy ez külső gyermeki fenytéc, nem tartatnec többnec, hanem csak resti gyakorlásnac: finte azonokat azért az emberi találmányoknac meghamisítására igaz elégnec alitotta lenni az hiveknél, az mellyekért az egyigyüeknél diczertetenec volna.

12. Azonképpen ez máji napon az ceremoniaknac finyével nem csak az tudatlan kösség, hanem még ez világnac bölcszis meg vakitatnac. Az képmutatóc pedig, és az bolyókás asionnépec azt alityac hogy semmi sebb és job nem gondoltathatott és találtathatott volna. De az kik jobban meggondollyac, és az isteni felelemnec regulája ferint igazában megfontollyac, mire valóc legyenec és miczoda étekeküec ez ennyi foc ceremoniac; megértic elsőben hogy merő tondora rongyu dolgok legyenec, mivelhogy semmi hason ninczen bennec: Annakutánna, hogy csak sem fény vestélec, mert az reájoc nézőknec szemeket, csak hiába való pompával czallyac meg. Azokrol az Ceremoniakról főloc, az mellyekben az Romai mesterec nagy titkokat akarnac czudáltatni: mi pedig azokban czufos játéknál egyebet nem rálunc. Nemis czuda hogy ez mesterec el annyira jutottanac, hogy magokát és egyebeket efféle balgatagsággal czaltnac legyen meg: mert egy részént az pogányoc eselyösködéséből vöttéc ez szép formákat, más részént majom módra követtéc az Moses törvényének régi fokásit, az mellyec mi reánc nemkülömben tartoztanac, mint az barmoknac feláldozási és egyebec effélec.

Es bizonyára ha femmi egyéb bizonság nem vólnais, de az értelmes ember ez toldozott foldozott tzonora dologból ugyan femmi jót nem reménlhetne. Es ő maga az dolognac mivólta eléggé megmutattya, hogy foc ceremoniac femmire nem főlgálnac egyébre, hanem hogy czac az embereket fájoc tárva czudaltasác, nem hogy azokat valamire tanítanac. Azonképpen az Uy Canonokatis, az mellyec az erkölcsöket inkább megvestic, hogynem megtartanájac, felötte nagyra tudgyac becülketni ez finnyel fentec: De ha ember jobban megtekintéli, femminec egyébnec nem talallya, hanem czac az fenyteteknec árnyékánac, és elmúló tünđerkedénc.

13. Immár pedig, (hogy az másodikra mennyec) ki nem láttya, hogy az rendelésec, az fűntelen való faporitás által, olly igen elfokasodtanac, hogy azokat az Kereftén anya fent Egyház femmiképpen el nem hordozhattya: Innét vagyon, hogy az ceremoniakból, nem tudom miczoda Sidosági pompa; nemelleykből pedig az hivek lelki esmeretnec fonyü hoher-ságilóttene. Panafolkodott az f. Agoston, hogy az ő idejeben, az Isten paranczolati hatra hagyattván, annyi foc szerzesc végezesc voltanac mindenütt, hogy az olyan keményebben megbüntettene, az ki az ő hetedfaki idejében, az földet mezit lábbal megilletné, hogynem mint az ki minden elméjet és értelmét az boritalban sülyeftötte vólna. Panafolkoditott, olly igen elnyomattasác, hogy az Sidoságnac állapattya elfenyvedhetöb lett legyen. Hogy ha ez fent Ember az mi időnkre jutott vólna, miczoda nagy panafolkodással siratta vólna meg ez jelen való időnec rabságos főlgaltatásat? Mert fokságü fäma tizferte nagyob most hogynem mint akkoron völt: és minden tizkelyec fáz forta keményebben meg kívántatnac. Illyenképpen fokott lenni, midön ez méltatlan törvényferzömszterec az lelkeken való Urasághoz jutattanac, ninczen ott vége az foc paranczolásnac és tiltásnac, miglen fiate az külsö komorkodásra nem jutnac. Mellyet fent Palis ékeffen megmutatott imez igeckel: Hogyha azért meghóltatoc az Christussal ez világi szerzéseknek, miért vetnéte magatokat if meg efféle rendeléseknek fogságába, mintha mégis ez világnac élnéte? Ne egyed (ugymondnac azoc:) Ingyen meg se kostold, söt czac meg se illesd. Mert mivel hogy az ige *ἀποδοῦναι*, mind azt teszi hogy, enni, és mind hogy, illetni, ez helyen azért kétségnélkül az első jegyzésben vétetic, hogy ne hozatott legyen hijába elő. Itt mindazonáltal az hamis Apastaloknac processusoc, és dolgoknac folyása igen fepen kiirattatic. Az elkédés az babonáságról vagyon, hogy nem czac megtiltyac az évést, hanem czac az valami kevése való falatozástis, hogyha azt elbirtac, tehát megtiltyac czac az meg-

czac az megkostolitástis. Ha ember ezis megengedi nékiec, tehát ofán, még czac meg illetni, sem tartyac fabadnac.

14. Ez kegyetlen uralkodást az emberi rendelésekben méltan rongállyuc és fedgyuc ez mostani időben, az mellyből következett, hogy az fántalan foc paranczolásoc és felöttréb kemény kéferitésec által az fegény lelki esmeretec felötte igen gyöttrettene és kenzattattanac. Az erkölcsökre és fenytetekre néző Canonokrol masutt völt az tanítás. Mit mondgyac pedig azokrol az Ceremoniakrol, az melly által az fereztetett, hogy mi az Christust felig eltemettuc, és magunkat is meg az Sidosági példázatokhoz fordítottuc. Az mi Urunc Christus (ugymond fent Agoston) az *Epist. ad Iam.* Uy népnek közönséges eggyeségét olly sacrametomockal kötözte öfve, az mellyec fäm ferint kevésec, igyzésekben jelessec, és megtartásra igen könnyec. Ez egyigyüségül melly igen távul legyen az rendtartasoknac foksága, és külömbkülömkése, az mellyeckel mostan az anya fent Egyházat kötelezteni láttyuc, elégségesen ki nem mondhatni. Tudom minemü fogással mentegetic és fepitic némelley éles elmejú emberec ez elfordult véföséget. Azt mondgyac hogy vadnac mi köztöttünc finte olly foc görömba emberec, mint tegenten voltanac az Izrael népében. Az mellyekert kezdettene ez ilyen gyermeki dolgoc, az mellyekre noha az erőseknek ninczen fükségec, mindazáltal nem kell megvetniec, holott láttyac, hogy ez illyenec az erőtelen atyafiaknac hafnalatoc legyenec. Felelet. Jól tudgyuc mivel tartozzec ember, az atyafiac erőtlenségenc; de visontag azt mondgyuc, hogy illyen módon nem hafnalni az erőtelneknek, midön azoc az ceremoniaknac nagy sűröségével nyomattanac el. Az Isten nem hiába tötte ez külömbséget az régi nép közt és mi köztöttünc; hogy ő azokat gyermek módra jegyec és példázatok által akarra tanítani, minket pedig egyigyüen, afféle külsö kéfületes pompanélkül. *Gal. 4. v. 1.* Az miképpen az gyermek (mond fent Pal) hogy az tanito mesterne fenytéke által vezéreltetic és gondviseles alatt tartatic: azonképpen tartattanac az Sidokis az törvény alatt. Mi pedig hasonlóc vagyunc az fölöttékhez, kic az tutorokrol és gondviselektől megmenekedttünc, és az gyermeki rendelésekre ninczen fükségünc. Az Ur bizonyára eleve meglátta, miczoda nép lenne az ő anya fent Egyházában, és miképpen kellyen annak vezéreltetni.

De mindazáltal ugyan illyen formán az mint megmondóc, akart külömbséget tenni mi köztünc és az Sidoc közt. Merö bolond igyekezet annakokaert ugy segiteni fel az tudatlanoknac görömbaságat, hogy mi az okat az Sidosági ceremonyakat, az mellyeket az Christus eltörlött, visontag feléppitsuc. Ez külömbségét az régi, és uy népnek, az Christusis

Ioh. 4. v. 25.

megjelentötte az ő fiavaiban, midőn azt mondotta az Samariabéli affionnac: hogy eljött az idő mellyen az igaz imádóc, imadgyác az atyát lelelkéből és igazságban. Ez bizonyára mindenkoron meglött, de ebben külömbözne az új testamentumbili hives; az régi atyáktul, hogy az Moses alatt az Istennek lelki imádatása sok ceremoniacokkal volt meghomályosítván és neminemüképpen megakadékoztatván, az mellyeknek elhagyatása után immár az imáadás és segítségül való hívás egyigyűeb, mivelhogy az templomnac suporlattyá vagy kárpittyá, minden hozzá tartozzokkal egyetemben, felhasítatott és elfakasztatott. Annakokaért az kic ez külömbőségét egymásba egyelitie, az Christustól szabott és vegezett rendet forgattyac fel. De mondhatnád, ugyan semmi ceremoniat nem kelle tehát meghadni, az gyakorlatlanoknak, hogy azokkal az ő tudatlanságoc felfegiretnéc? Azt en nem mondom, sőt inkább azt tartom hogy ez ilyen fegedelem használatos legyen nekik, hanem csak azt állatom és vitatom én ez aránt, hogy azt olly móddal kellyen czelekedni, az melly az Christust ki vilagositá, és meg ne homályosítá. Annakokaért adattanac minékünc az Christustól kevés és nem igen munkás ceremoniac, hogy azoc az jelen való Christust mutassac: az Sidoknac pedig annyival többec adattanac, volt, hogy azoc példázati és ábrázolási lennéne az távol valónac: Távol lótnac mondom pedig, nem ereje serint, hanem jegyzés serint. Annakokaért hogy ebben ez mód megtartáséc, meg kell hadni azt az fiamban való kevéséget, az megtartásban az egyigyűséget, az jegyzésben és példázatban az diczóséges méltóságot. Hogy pedig ez meg nem lótt legyen mi fiükség megbefélleni, holott mindenec előtt szemlátomást vagyon?

15. Elhalgatom itt melly ártalmas vélekedéseket vóttene azokkal az emberec, hogy tudniüllic ezec olly áldozatoc legyenec, az mellyekkel az Isten igazán tiszteltetic, az bűnóc eltörölterne, az igazság és az idvőség megferezteséc. Tagadgyác ne talám, hogy efféle kívül reájoc eső vérték miatt az jó dolgoc gonoskockálennéne: mivelhogy az Istentől paranczoltatott dolgokbanis vétecs hetic ez aránt. De ez felötte igen mod nélkül való dolog, hogy az emberi szabad tettésből vakmerőjül költött czelekedeteknek annyi tisztesség tulaydonitatic, hogy azoc az öröc élernec mint egy megérdemlésének tartassanac. Mert az Istentől paranczoltatott czelekedeteknek azért vagyon jutalmoc, mivelhogy azokat ő maga az törvényserző, az főfogadástra és engedelemre nézve kedveli. Annakokaért azoknac nem az önnön méltóságokból avagy tulaydó érdemekből vagyon értekecs és becziületec; hanem onnét vagyon, hogy az Isten az mi ő hozzá való engedelmességünket olly igen nagyra becziüll. Arrol

az cze-

az czelekedeteknek tökéletességéről szólloc itt az mellyet az Isten paranczol, nem az mellyet az emberec visne véghez. Annakokaért az törvényi czelekedeteknek is az mellyeket mi czelekesünk, ninczen semmi egyéb kedveséget, hanem csak az melly az Istennek ingyen való kegyelmességéből származic, mivelhogy gyarló és erőtelen az engedelmesség. De mivelhogy itt nem arról vagyon az disputálás, mit érjenec az Christustól az czelekedetec, ez kérdést mi most elhadgyuc. Az mi pedig ez jelen való dologhoz tulaydonságképpen tartozic, azt ismetlen elő hozom, hogy valami becziületi és érteke az czelekedeteknek vagyon, az mind az engedelmességre való tekintetből vagyon, az mellyet egyedül néz az Isten, az mint az Profeta által bizoyittyá: Sem szóltam sem paranczoltam tinékte az égő áldozatokról, és az egyéb áldozatokról: hanem egyedül csak hogy engedgyetec az en főmnac. Az gondolt és költött czelekedetekről pedig másutt így szól: Miért olvasátoc elő az ti pénzeteket, az holott semmi kenyér nincz? Ismet, hiába tisztelne engemet embereknec paranczolatival. Ezt annakokaért semmiképpen meg nem mentegethetic, hogy az szegény néppel ez szerzéseknek külső költeményében kerestetic az Isten előtt értekes és beczes igazságot, hogy az Istennek itilő féki előtt megotalmaztassanac és megálhassanac. Továbbá nem megfeddésre és fidalomra méltó vétecs ez, hogy az néma ceremoniacokkal az mellyeket senki nem ért mint egy alakockal vagy bűvölő báyjolással diczekedne és pompáskodnac?

Mert bizon dolog az hogy minden ceremoniac hamissac és ártalmasac, az mellyec által az emberec az Christushoz nem vezertetic. Az melly ceremoniac pedig az Papistáknál szokásban vadnac, azoknac sem tanuságoc, sem jegyzések ninczen, hogy azoc által az pussta néma jegyec mellett tartoztassanac meg. Utólfor (az mint hogy az maga hasznára való talalmányoknak igen serény mestere az has) látni való, hogy azoc az ceremoniac, többire mind az fősvény papoktól találtattanac, approléc pénznek kapdosására és nyerdegelésére. Am akar honnan legyen eredetec, de olly igen mind az rutilmas kereskedésre intéztetic, hogy nagyob részét fiükség legyen megvetni, hogy ha annyira akarjuc az dolgot vinni, hogy az szemtelen és gyalázatos kalmarkodás az anya sient Egyházban ne gyakoroltasséc.

16. Noha azért láttathatnám nem közönséges és mindenkorra való tanitást tenni az emberi rendelésekről, mivelhogy ez jelen való tanítás mindeneftől fogva az mi időnkre igazitattott: semmi nem mondatott mindazáltal, az mi minden időre ne szolgálna.

Mert

Ierem. 7. v. 22

Esa. 55. v. 2. &
29. v. 13.

Matt. 15. v. 8.

Mert valamikor bé másikkal ez babonáság, hogy az emberec az ő találmányokkal akarjanac az Istennek foglálni, valamelly törvényec ostant ez végre fereztetnec, menten nagy goromba gonoful való életre vetemednec. Mert ez átockal fenyeget az Isten nem egy avagy más időt, hanem mindenkoron minden időket, hogy ő vaksággal és bodultsággal veri meg mind azokat, az kiktől ő emberi tudományokkal tiszteltetie. Ez megvakítás czelekedie minden időben azt, hogy semmi balgatagságnac nemétül nem ifonyodnac azoc, az kic az Istennek ennyi intéseit hátra vetvén, magokat nagy kinyeségből ez ártalmas töörökben akasztallyac és kötelezic. Hogyha ki azért elhagyván minden környülálló dolgokat, egy igyüen akarja megtudni, mellyec legyenec minden időben az emberi szerzefec, az mellyeknec az anya fent Egyháztul es minden hivektől meg kellyen vertetnec, legyen azoknac tulaydonságos és világos megirataloc, az mellyet előb feltettünc: tudniillic, hogy emberi rendelélec, mind azoc az paranczolatoc, mellyeket az emberec Isten igejénélkül fereznec, hogy avagy az Isteni tistületnec módgyát irjác az embereknec elejekbe, avagy pedig az lelki esmereteket ugy megkötelezzic, mintha azoc az miket őc paranczolatoc, az idvőségre fükségfiec vólnánac. Ha ezeknec egyikhöz vagy mind az kettőhöz, más egyéb fogyatkozafoc járulnac, ugymint, hogyha az ő fokaságockal az Evangeliumnac világofságát meghomályofittyac: hogyha semmit nem éppitnec, hanem inkább czac hiába való mulatságoec, hogynem mint az istenelségnec igaz gyakorlati vólnánac: hogyha az sóbrákságra és rortalmas kereskedefte es nyereségre igazitarnac, hogyha megtartáfra félőtérbe nehezec; hogyha gonof babonásággal megmoczkoltattanac ezec mind segedelmec arra, hogy könyebben megismerjüc és csünkbe vegyüc, mennyi gonof veszetseg legyen azokban.

17. Jól hallom mit felellyenec magok mentségére, tudniillic, hogy az ő rendelélec nem magoktul, hanem az Istentől fármazzanac. Mert az anya fent Egyház, hogy ne vétkezheséc, az fent lélektől vezéreltetie, az anya f. Egyháznac pedig hatalmas, és méltósága ő nalc legyen. Hogyha, ez igy vagy menten ez jó ki belőle, hogy az ő rendelélec mind az fent Léleknec jelenségei, az mellyec az Istennek megutálásánélkül nem vettethetnec meg. Es hogy ne láttassanac valamit kezdeni, nagy elkezdőknek példajoknélkül, azt akarjác tartatni, hogy job része az ő rendeléseknek az Apostaloktul fármaztanac legyen, és azt állattyc hogy egy példából ez eléggé megbizonyitható, mit czelekedtenec legyen egyéb dolgokban az Apostaloc, mivelhogy egy conciliumban gyülvén, az Conciliumnac itéleti szerint minden poganyoknac megparanczolatc, hogy magokat az bálványoknac áldoz-

Az. 15. v. 20.
& 29.

áldoztataktól, az vértől, és az fulva holt állatoktól megtartoztasác. Mi pedig immár megmutattuc másutt, melly hamissan vonfác az ő fépegete fekre az anya fent Egyháznac titulufsát és nevezetie. Az mi pedig ez jelen való dolgót illeti, hogy ha minden állortzat és kendőző fent hátra vetvén, igazán és valósággal aira nézünc, az mellyre kiváltképpen gondunknec kellyene lenni, tudniillic minemü anya fent Egyházat kivannyon az Christus, hogy annac mérték regulája szerint tartfuc magunkat: könnyen megérthettyüc, hogy anya fent Egyház az ne legyen, az melly az Isten igejénec minden határitálatl hágván, vakmerőjül és kényeskedvén uy módgyait szerzi és költi az Isteni foglalatnac. Mert az melly törvént az Isten egyser az anya fent Egyháznac elejeben írott, nem de nem füksége annac mind örökké megmaradni? Valamit én paranczoloc tinektec, azt megörizzétec, hogy ugy czelekedgyetec. Semmit ahhoz ne tegyetec és semmit abban el ne vegyetec. Es másutt: Ne tégy semmit az Urnac igejéhez, hogy tégedet meg ne büntessen, és hazugnac találtasác. Ez hogy az anya fent Egyháznac mondatott legyen, mivelhogy nem tagadhatyc, mivel kérkednec egyébbel, hanem az ő engedetlenségeckel, midőn kimutattyc, hogy az anya fent Egyház ez ő neki adott paranczolat ellenis mert legyen az ővéből valamit adni az Isten tudományához? Távul legyen pedig mitőlünc, hogy az ő házúságoakra hajollyunc, az mellyeckel az anya fent Egyházon olly nagy gyalázatot tesnec: hanem meg kell azt tudnunc, hogy hamissan vonyatic az anya fent Egyháznac nevezeti elő, valamennyiser az emberi kinyeségnec vakmerőségéről vagy on az fő, az melly az Isten igejénec körülattában magát meg nem tarhattya, hanem merésfen zilaykodic, és az ő tulaydon találmányi után háguld. Semmi olly titoc, semmi olly homályofság, és semmi kétség ninczen azokban az igeckben, az mellyekben meg tiltatic az egész anya fent Egyháztul, hogy az Isten igejéből semmit el ne vegyen, és azhoz semmit ne tegyen, az mi illeti az Isteni foglalatoc, és az idvőséges paranczolatokat. De lám czac az Törvényről volt (ugymondnac őc) az mondatván, az mellyre ostant következenec mind az Profetiác, és az Evangeliumnac egész foglaltatása. Megvallom bizonyára: de egyser mind eztis hozzája tessem, hogy ezec sockal inkább az törvenhöz figgeztett dologoc, és annac bé töltésilegyenec, hogynem ahhoz való adás, avagy azoknac fogyatkozása. Midőn azért az Ur Isten nem akarja fenyedni, hogy az Moses tistihoz az melly soc bürétékockal, (hogy igy folyác,) volt béárnyikoztatván, valami adattaséc, avagy belőle valami elvéresec, miglen ő az ő foglái által az Profetác által, és végezetre az ő szerelmes Fia által világofsab tudománt foglaltatna: miért ne alitanóc azért, hogy sockal keményebben megtiltatott legyen,

Deut. 12. v. 32
Pro. 30. v. 6.

000000

hogyan az Törvényhöz, az Profetához, az Soltarokhoz, az Evangeliumhoz semmit ne tegyünk? Az Ur Isten nem tért más értelemre, az melly régen megjelentette azt hogy semmi nincz ő nékie olly igen ellene, mintha emberi találmányokkal teltetec. Innet vadnac az fűp ékes mondáto az Profétáknál, az mellyeknek süntelenül az mi fűleinkben kellene zengedezni: En az ti Atyáitoknak azon az napon, midőn őket Egyiptomból kihoztam, sem mondottam sem paranczoltam az égő áldozatokat és az több áldozatokat; Hanem ezt paranczoltam én ő nékie, és ezt mondottam: Halgassátoc az en befédemet és annac engedgyetec, és én ti Istenetec leféc, és járjatoc mind azokban az utakban, az mellyeket én paranczoltoc ti nék-
 Ioc. 7. v. 22.
 Jerem. 11. v. 7.
 Sam. 15. v. 22.
 tec. Ismét, Tanubizonságot törttem az ti tyáitoc előtt, az napságtol fogva, hogy őket kihoztam Egyiptomból, és reggel felkélvén és bizonságot tévén mondéc: Halljátoc meg az én főmat. Es foc egyéb efféle mondáto az mellyec kőzött az többinél ez emlékezetesb: Azt alitodé, hogy az Ur Isten inkább gyönyörködte az áldozatokban és az égő áldozatokban, hogynem az Urnac savaihoz való engedelmségben? Imé jób az engedelmség az áldozatoknál, és az főfogadás az kőloknac kővéreinel. Mert varáslo bűn az főfogadatlanás, és Istenelenség és bálványi másás az ő ellene való rugoldozás. Annakokaért könnyű innet kihozni, hogy valaminemü emberi találmányoc ez aránt az Ecclesia neve alatt oralmaztatnac, mind azok, mivel hogy az Isten ellen való bűnőc, méltatlanul és nem igazán tulaydonitnac az anya fűent Egyháznac.

18. Ennekokaért mi az emberi rendeléseknek kegyetlen uralkodását, az melly az anya fűent Egyház neve alatt, nagy bossúsán mi reanc tolyatic, szabadon fedgyűc. Mert mi nem czufolkodunc az anya fűent Egyházzal (az mint az mi ellenseginc, hogy minkét mindenekkel gyűlötfűenec méltatlanul hazudnac) hanem az engedelmségnek diczérétit adgyuc nékie, az melly ő nékie legnagyobb diczéréti és diczősége. Sőt ő magok téfűnec az anya fűent Egyházon nagy bossúságot, ugymint az kic azt az ő Ura ellen főfogadatlaná és engedetlenné téfűc, midőn azt kőltic felőle, hogy messűb lepett legyen, hogynem mint az Isten igeje engedné. Elhalgatom azt, hogy nagy ortzátlanás és vak merő gonofság legyen, süntelen az anya fűent Egyháznac hatalmát üvölteni, kialtani, és azonközben elhalgatni, mi paranczoltatott legyen ő nékie az Urtol, és melly engedelmséggel tartozzéc ő az Urnac paranczolattyához. Hogyha azért ugyan valóba, az mint illic, az anya fűent Egyházzal akarjuc tartani, tehát sockal inkább az kivántatic az dologhoz, hogy azt lássuc és gondollyuc meg, mi

meg, mi legyen minékűnc és az anya fűent Egyháznac mind két réfre megparanczolta az Ur Istentől, hogy ő nékie egy értelemmel engedgyűnc. Mert ninczen kétség abban, hogy mi akkoron eggyezűnc legjobban az anya fűent Egyházzal, hogy ha mi az Urnac egyáltallyában mindenestől fogva engedelmségűnket mutattyc. Hogy pedig azoknac az rendeléseknek, az mellyekkel az anya fű. Egyház terheltetett, eredettit és kezdetit az Apastalokra akarjuc fogni, merő czalárdás: Holott az Apastaloknak egű tudománya azon vagyon, hogy az lelki esmértec, úy rendelésekkel ne terheltesűnec, avagy az isteni főlgalat az mi találmányinkkal meg ne moczkoltasséc.

Annakfelőtte hogyha az Historiaknac és az Régiec irásnac hínni kell, tehát az Apastaloknál nem czac esmeretlen, hanem hallatlanis vőlt az mit ezec ő nékiec rulaydonitanac. Azt sem vethetic elő, hogy nagyobb réfe az ő rendeléseknek főkásból, és az régi gyakorlásból vétettene legyen bé, az mellyec az Irásban nem vőltac befoglalván: Hogy Tudniillic, az mit őc az Christusnac vélec élteben nem érthettene, az ő menyben meneteli után, az fűent Léleknec megjelentéséből tanúltac meg. Ez mondáfnac magyarázattyarul másfűt vőlt az tanítás. Az mi pedig ez jelen való dologra elégsűges, bizonyára őn magoc nevetsűgefekké téfűc magokat, midőn azokból az nagy titkokból, az mellyec az apastaloknál annyifoc ideig esmeretlenec vőltanac, réfűerint némelly Sidoi & Pogansági Szokásokat czinalnac, (maga azoc egy réfűent az Sidoknál más réfűent minden Pogányoknál sockal az előtt közönsűgefec vőltanac) réfűerint ismet, olly nyomoréc és pűfta ceremoniakat fűerezne, az mellyeket az lég ostobáb és tudatlan papoc, sőt az gyermekek és az bolondok is olly módosűan véghöz vífűnec, hogy ez illyen fűentsűgfűlgaltatásca ezeknél jób mesterec nem találtathatnánac. Hogyha fűinte semmi Historiac előttűnc nem vőlnánakis, de ugyan magokról is megérthetűnc és itilhetűnc az értelmes emberek, hogy nem mindgyarást egy fűerfűmád rohantanac bé az ceremoniaknac és rendtartafűknac ennyi foc rakás gazai es fűemetei, hanem lassan lassan czűfűdűgaltanac bé.

Mert midőn az fűent Pűfpőkóc, az mellyek közel az Apastaloc után vőltanac, némelly dolgokat rendeltene vőlna, az mellyec az tendtartásca és az fenytűekre fűűlgálnanac, annakutánna ofűtan olly emberek kővetkőzűtene egymás után, nem olly igen maga gondoltac, hanem inkább felőttűb elműskűdűc, az mellyek kőzűl az utólsó az elsőknél mind jóbnac akart láttatni, melly az bolond buzgűsűgból, az ő elűtte valónac fűemmiben nem akart engedni.

Es mivelhogy félő volna, hogy az ő talalmányoc, az mellyeckel az utánoc valóknál diczétet kerestene, hamar ismeg elhagyásba ne menne, a nnyival keményebben törtene azoknac meg tartására. Ez maymoskodás toyta és költötte ki job részent ez ilyen ceremoniákat, az mellyeket őc Apastaliac gyanánt árulnac és ajánlanac minékünc. Ezt pedig az historiakis megbizonnyitjác.

19. Hogy azért hobbu regstromat ne kellyen csinálnunc, elegendyünc megimez egy példával. Az fent vaczoránac tartásában nagy egygyüség volt az Apastaloknál. Az legközelb ő utánoc következöc ez titoknac ékesítésére és bezületire adtanac valamit hozzája, az mi nem volna mindeneftől fogva megvetendö; De annakutánna következene az bolondos maymoc, az mellyec egy fölt után mást toldoztanac, foltoztanac, Végezetre az Misében ez Papi öltözeter, ez oltari ékeséget, ez gestáló epeczeléseket, és tellyeséggel hasonlan tizona dolgokat hordogattac és füzögettec öfve. Azt vetic azért elő, hogy régenten azt tartottac, hogy valami az közönséges anya fent Egyházban egyenlő akaratból és egy értelemmel lenne, az mind az Apastaloktul fírmazott volna. Az mellynec megerősítésére fent Agoston hozzác bizonságul elő. En pedig az feleletet erre nem vésem másunnat, hanem finte ezen Agostonnac favaiból, az melly ilyenképpen föl: Az mellyec mind ez egész világon megtartanac azokat az ember avagy az Apastaloktól ő magoktól való rendelések nec esmerheti, avagy az közönséges conciliumoktul ferezettek nec, az mellyeknek méltó bezületek nec kell lenni az anya fent Egyházban; Az miképpen hogy az Urnac fenyvedése, Feltámadása, menybe menése, az fent Lélek nec küldése, estendönkint való innepléssel tisztelt nec, és ha mi ezekhez hasonló forog elő, az mi az egész anya fent Egyháztul megtartatic, valamennyire az kiterjed ez feles világon. Midön illy kevés példákat fámlál elő, ki nem láttya, hogy hitre és bezülete méltó kezdök nec akarta tulaydonítani az ackori fokott rendtartásokat az mellyec czac egygyüec, kevesec és mérték ferint valóc voltanac, és az Egyházi rend nec megtartására, folgaltanac? Melly igen tavol vagyon pedig még ez atul, az mit az Romai mesterkedöc innét akarnac ki tekerni, hogy tudniillic semmi olly ceremoniaczka ő naloc nincz, az mellyet Apastolinac ne kellyen tartani?

20. Hogy hobbu beszédet ne nyuytsac, czac egy példát hozoc elő. Havalaki kérdökét, honnét vagyon az ő fentelt vizec; azt felelic mindgyart, hogy az Apastaloktul. Mintha nem tudná ember hogy az Historiac ez

Epist. 118.

riac ez talalmánt egy Romai Papanac tulaydonitjác: az melly hogyha az Apastalokat tanáczul vötre volna bizonyára soha az fent kerestéget ez mosléckal meg nem moczkolta volna, midön az fentelt vizet az kerestégeti sacramentonac emlekezető jegyénc merite rendelnie. Holott maga az Kerestéget nem oknélkül rendeltetett acképpen, hogy azt czac egyfer kellyen venni. Noha én nálam nem hihetséges, hogy annac az guggolt viz nec eredeti olly regi legyen, az mint azt megijác. Mert az mit Agoston ir, hogy az ő idejebé némelly anya fent Egyházac általlörtac az láb mosásában az Christus példáját estendönkint követni, az Vaczoránac ohtogatásá napjan, hogy valaki azt ne alitánája, hogy az Kerestégetre tartoznec az áfokás: azzal elégge megmutattya, hogy semmi egyéb mosodos nem volt legyen, az mellynec az kerestégethez valami hasonlósága lött volna. Akar az mint lött legyen, de en semmiképpen azt meg nem engedem, hogy ez az Apastoli lélektül fírmazott volna, hogy midön naponkint való jegy által az Kerestéget emlekezetre hozatic, hogy ezzel neminemüképpen uyonna elő forditarnec. Azzal sem gondoloc semmit hogy finte ezen Agoston másutt egynihány egyéb dolgokat tulaydonit az Apastaloknac. Mert mivelhogy aránzáfnál és alitáfnal egyebet elő nem hoz, nem kelly önnét ez illy nagy dologról itiletet tenni. Végezetre ha finte megengednökis, hogy azoc az mellyekről föl, az Apastaloc idejetöl fírmaztanac legyeri, mindazáltal ugyan nagy külömbség vagyon abban, hogyha te valami olly istenes fokást rendelé, az mellyel az hivec szabad lelki esmeretből elhet nec, és ha midön nekic nem hasznos elhagyhattya; avagy pedig olly törvént ferze, az melly az lelki esmeretet kötelezi, és folgát alá akasztallya. Immar pedig midön láttyuc, melly nagy viska fordult véle éléste vetemedtenec, akar am melly elkezdötöl fírmaztanac legyenis, az ellen semmi nem áll, hogy azt valakin való hobbu tételnélkül, el ne hagyatnójoc. Mert soha ollyan forman nem voltanac paranczolja és ajánlva, hogy fűkség volna öröcké megmaradnioc.

21. Az sem igen segiti öket, hogy az ő kegyetlen uralkodásoknac mentségére az Apastaloc példáját forditjác elő. Az Apastaloc ugymond, és az első Ecclesiánac vénei, az Christus meghagyásánélkül végezést rendeltene, az mellyben megparanczoltac, hogy minden pogányoc megtartoztatsac magokat az bálványoknac áldoztatott dolgoktul, az fulva holt állattul és az véttul. Ha nekic volt arra hatalmoc; miért nem volna tehat az utánoc valóknac szabad, midön az dolognac mivolta kivanná, azokat követni? Adná pedig az Isten, hogy mind egyéb dolgokban s mind kiváltképpen ezenben, azokat követnéjoc.

Epist. 118. ad
Januar.

A. 15. v. 20.

Mert (az mellyet erős ockal könnyű megbizonyítani) tagadom azt, hogy ott az Apasztaloc valami uý dolgot rendeltenev avagy végeztenev volna. Mert mivelhogy fent Peter abban az Conciliumban kimondgya azt, hogy az Isten megkísértette, hogy ha ez iga vettette az tanítványoknak nyakokba; tehát az önnön maga értelmét forgatná fel, hogyha ostan javallotta volna, hogy azokra valami vettesséc. Iga vettette azért így fel, hogyha az önnön hatalmokból végeztéc azt, hogy megtiltasséc, hogy az pogányoc az bálványoknak áldoztatottat, az vért, és az megfultat meg ne egyéc. Marad jollehet még itt egy kételkedés, mivelhogy úgy tettic, mintha ugyan megtiltanának valamit. De ezt könnyű elintezni, hogyha ki valóban esébe vési az végezésnek értelmét, az mellynek első és kiválteppen való tzigkelye imez, hogy az pogányoknak meg kell hagyni az ó szabadságokat, és azokat ne kellyen megháborítani, az törvénynek megtartásával. Es ez aránt finte mi mellettűnc fogja. Az utánna következő ki vétel pedig. Nem az Apasztaloktól fereztetott uý törvény, hanem az Istennek őtöcké tartó paranczolattya, az atyafiú fiseretenev megsértetken megtartásáról, és czac egy pontot sem veszen el abban az szabadságban, hanem czac az pogányokat inti meg, miképpen kellyen magokat az atyafiakhoz alkolmasztatnioc, hogy az ó szabadságokkal ezeknek botránkozatáfokra ne éllyenev. Ez legyen azért az másodic tzigkely, hogy ártatlan szabadsággal éllyenev az pogányoc és az atya fiac ellen való botránkozásnélkül. Söt ugyan valami bizonyost irtac elejekbe: rudniüllic az mennyiben, az időnek alkolmatossága fiserint hafnos volna, megtanittya őket, és megmutattya nekic, miczoda dolgokban adhatnának botránkozásra okot, hogy azoktól őrizkedgyenev. Mindazáltal ugyan semmi uý dolgot nem téfne az ó magokéból ahhoz az őtöcké való isteni törvényhöz, az mellyben az atyafiaknak botránkozatáfá megiltatic.

22. Az miképpen ez mostani időben, az még jól el nem rendelt és egészen nem reformalt Ecclesiaknak hiv pastori minden ő halgatoiknak megadgyac hogy penteken nyilván való helyen huft ne egyenev, avagy ünneplő napokon ne munkálkodgyanac, avagy valami ezekhez hasonlót ne czelekedgyenev, az miglen az gyenge hitűec, az kikkel őc lakoznac, meg erősödgyenev. Mert noha ezec, az babonáságtól megválva köz dolgok legyenec ő magokban, mindazonáltal ha az atyafioknak botránkozatáfá hozzájoc járul, bünnélkül véghez nem vitehetne. Ez mostani időc pedig olyanoc, hogy az hivec az ő erőtelen atyafiaknak jelen voltokban, ez dolgoval, azoknak lelki esmereteknek kemény megsértésénélkül ne élhesse.

[Kiczoda

Kiczoda mondaná azért, (hanemha rágalmozó.) hogy illyen módon Uý törvény fiseretesséc azoktól, az kic czac azoknak az botránkozásoknak akarjác elejet venni, az mellyec az Ur Istentől nevezet fiserint megtiltattac. Nem mondarhatic egyéb az Apasztaloktól is, az kic nem kerestenev egyebet, az botránkozásoknak elhárításával, hanem az isteni törvént akartac megtartatni, az botránkozásoknak eltávoztatásáról. Mintha azt akartac volna mondani: Az Urnak paranczolattya ez, hogy az erőtlen atya fiaknak botránkozásra semmi okot ne adgyatoc. Nem ehettec pedig az bálványi áldozatokból, az fulva holt állatból és az vérből, az erőtlen atyafiknak megbotránkozatáfok és megsértések nélkül. Megtiltyuc azért az Urnak fíavával hogy ez illyenekben botránkozással ne egyetec. Es hogy finte czac erre nézzenec legyen az Apasztaloc, igen jó bizonyosága annac az fent Pal, az melly minden kétségnélkül ez Conciliomi végezésnek értelméből ir illyenképpen: Az ételek felől az mellyec az Bálványoknak áldoztatnac, tudgyuc azt, hogy az bálvány semmi. Némellyec pedig tudván lelkec esmeretiben az bálványt, úgy mint annac áldoztatnac esne; és mivelhogy az ő lelki esmeretec erőtelen, megferteztette. Meglásatoc, hogy az ti szabadságtoc botránkozására ne legyen az erőteleneknek. Az kic ezeket jól megfontollya, annac fime semmi fínnel bé nem dugatic, az mint azoc czelekefenev, az kic az ő kegyetlen uralkodásokat az Apasztaloc példájokkal palástollyac, mintha az ő végezéseccel az anya fent Egyháznak szabadságát akartac volna megrontani. Hogy pedig el ne fíaladhasse, hanemha ez mi feleletünket, az önnön megvallásokkal jóvá hadgyac, felellyenev meg énnékem arra, miczoda igasággal és hatalommal mértéc legyen őc eltörteni fínte ezen végezését az Apasztaloknak. Azért tudniüllic, hogy semmi botránkozástól es fíakadástul való felelem immár affelől nem vólt, az mellyeket az Apasztaloc akartanac megelőzni: az törvént pedig az ő vége és tzillya fiserint tudtác megtilni, és illyen módon holott annac oka elkölt volna, az törvénnec sem kellett tovább megtartatni, és erejének lenni.

Mivelhegy azért ez törvény az atya fíni fiseretere nézve vólt fereztetve, (az mint őn magoc megvallyac) semmi abban egyeb nem paranczolattic, hanem czac az mennyit az fiseretet kíván. Mivelhogy megvallyac azt, hogy enne az törvénnec megfígése, semmi nem egyeb, hanem az fiseretenev megrontása, nem de nem esmeriké meg egy fiserfímind, hogy az nem az Apasztaloc fejétől költött hozzá adása vólt az Isteni törvénnec; hanem annac egyigyü igaz magyarázattya, melly annac az időnek folyásához vólt alkolmasztatva.

23. De

23. De ha űinte űaz keppen terheűec és ártalmassac volnanak is miné-
 künc (ugymondnac óc) az ilyen Egyházi törvényec, mindazáltal ugyan
 minden ellene mondáfnélkül kell azoknac engedni. Mert nem az itt az
 dolog, hogy vértékre hajollyunc, hanem ugymint felsőség alatt valóc, az
 Felóttünc valóknac kemény paranczolattyoknac helt adgyenc, és azokat
 elvifellyünc, az mellyektül nem illic megunkat megvonnunc. De enne-
 kis igen űepen elejet véűi az Úr az ó igejénc igazságával, és minket ez iga-
 alólis űabadságra hoz, az mellyet ó minékünc az ó vére által űerzett, melly
 jó téteményt ó minékünc nem egyűer peczételt meg az ó igejével. Mert
 nem igaz, (az mint óc az néppel czalárdul akarnác elhitetni,) hogy ez a-
 ránt egyedül czac ezen légyenec, hogy az mi tetteinket az emberi űerzések-
 nec terhével lenyommasűac; hanem ez tizllyoc és űándékjoc, hogy az mi
 lglki elméretinket az ó űabadságoktól, az az, attul az ó gyümölcz óktül,
 az mellyet az Christuűnac vére hullásából véűnec, megfosűac, és azokat
 űolgaimódon kegyetlenül kinozzác. De eztis, mintha kevesé tartoznéc
 ez dologra, böczálluc dolgára. Kicziny dolognac alittyuké pedig az-
 tis, hogy az Úr az ó orűágátul megfosűasséc, az mellyet olly nagy kemény
 indulattal akar magánac megtartani? Megfosűatic pedig attul valamen-
 nyiűer emberi találmányoknac törvényével tiztelt ónc: Mivelhogy ó az
 mi az ó tizteűségét és isteni űolgálatyat illeti, egyedül akar tanító mester és
 Törvény űerzö lenni. Es hogy ezt űenki kicziny dolognac ne alitűa, hallyc
 meg, melly nagynac tartasséc az Úrtul: Mivelhogy (ugymond) ez á nép
 emberi paranczolatokkal és tudományokkal űolgált és feltengemet? I-
 mé énis czudálatosűan elámitom ótet, és felótte czudálatosképpen bánom
 ó véle: mert az ó bölczéinec bölczefégénc el kell véűni, és az ó értelme-
 űincc értelmeknec meg kell vakitatnioc. Es másuttis: Hiába tiztelnec en-
 gemet, olly tudományokat tanitván, az mellyec emberi paranczolatoc.
 Es bizonyára hogy az Izraélnec fiai sokféle bálványozással megferteztetéc
 magokat, annac az egész véűetségnec oka, ennec az utálatos egyelitéűnéc
 tulaydonitatic, hogy óc az Isten paranczolattyát hátra hagyván, uy isteni
 űolgálatot kováczoltanac magoknac.

Annakokaért űámlállya elő az űent Irasis, hogy az uy lakosoc, az
 mellyec az Sámária földénc megülésére, az Babyloniai kiráttul oda kól-
 tóztettenec vólna, naponkint az vadattul űaggattatnánac el, azért hogy
 nem tudnác azon az földön az Istenec itiletit és törvényét. Ha űinte
 az ceremoniakban űemmit nem vetkeztenec vólnais; mindazonáltal az I-
 űtennec ugyan nem kellett vólna az á hiaba való üres pompa: De mivelhó-
 gy ez megemlitett hitetlenec és pogányoc, ó nékie, az ó jótettzések űerint
 akartanac űolgálni, ó mindazáltal ez ó űolgálatyánac megferteztetését,
 mega-

Eűai. 29. v. 13.

Matt. 15. v. 9.

Reg. 17. v. 24
& 31.

meg akarta büntetni. Annakokaért mondatoc oftan, hogy ez által az bün-
 tetés által kéűeritettenec á törvényben megiratott rendtartáfokat bévenni.
 Mivelhogy pedig az igaz Iűtennec még nem tiztan űolgálnánac, kétűer ho-
 zatoc elő, hogy ótet feltéc legyen, és nemis feltéc. Honnét azt hozzuc ki
 hogy annac az tizteletnec és beczületnec, az mellyet ó nékie tészünc nagy
 réűe abban állyon, hogyha mi az ó űolgálatyában egyigyünc, egyenessen
 követtyünc azt, az mit ó paranczol, az mi találmányinknac minden hozzá
 egyelitéűenélkül. Es annakokaért gyakorta diczérttenec az Iűtenfélő ki-
 rályoc, hogy mind az paranczolatok űerint czelekedtenec, és űem jobra
 űem balra el nem haylottanac. Még többetis mondoc, még ha űinte nyil-
 wán nem láttatnékis valami istentelen az ón magoc kinyén talált Iűteni tiz-
 teletben, de az Iűtennec lelkétül ugyan mégis valósággal kárhoztattatnéc,
 mivelhogy abban az Iűtennec paranczolattyátul az ember eltávozott. Az
 Achaznac oltára, az mellynec formája Samariából hozatott vólt, ollyannac
 láttzott, mintha ékeűitené az templomat, mivelhogy űándéka az vólna,
 hogy ottan áldoznéc az egy Iűtennec, az melly azon diczóségesben lehet-
 ne, hogy nem az előbbi és régi oltáron. Láttyc mindazáttal, melly igen
 megfedgye az űent lélec ez illy vakmerőséget, űemmi okert nem egyebet,
 hanem hogy minden emberi találmányoc, akar azoknac melly űép űinyec
 legyenis, egyebet űemmit nem űereznec, hanem czac meg moczkollyác és
 megveűtüc az isteni tizteletet. Es mennél világosabban jelentetic ki mi-
 nékünc az Iűtennec akarattya, annyival kevesbé lehet mentsége az valami
 találfra való vakmerőségnec. Es ennekokaért méltán nehezitetic
 innét az Manassénc büneis, hogy uy oltárt épített Jerusálemben: az melly-
 ról noha az Iűten mondotta vólt: En Jerusálemben helyheztetem az én ne-
 vemet: Mert azzal, az mit az Iűten jónac eűmter, meg nem elégedni, az űem-
 mi nem egyéb, hanem az ó méltóságát és birodalmát űánűándékból meg-
 vetni és megurálni.

24. Czudallyác azt némellyec, miért fenyegetődic az Úr olly kemé-
 nyen, hogy elálmélkodandóképpen és czudálatosűan akarna azzal az nép-
 pel czelekedni, az mellytül ó emberi paranczolatokkal tizteltetnéjéc, és
 hogy azt mondgya, hogy hiában űolgallyác ótet emberi rendeléseckel. De
 ha valóban meggondolnác mi legyen az Religionac; (az az mennyei böl-
 czeségnec) dolgában egyedül czac az Iűtennec űájátul függeni, tehát egy-
 űerűmind megláttnác aztis, hogy nem kicziny oka legyen; miért utállya az
 Úr olly igen az ilyen elfordult tizteleteket, az mellyec ó nékie az emberi
 okoságnac tettzéséből és kívánságából nyuytatnac. Mert noha az a-

P P P P P P P

2. Reg. 21. 9. 5

2. Reg. 16.

N. 10.

2. Reg. 21. 7. 3

Ebl. 2. 3. 4.

lázatóságnac valami sine látratic azokban, az kic efféle törvényeknek az Istani szolgálásban engednek; mindazáltal semmiképpen nem alázatos az Isten előtt, mivelhogy őe finte ezen törvént, az mellyet őc tártnac, akarjác az Istennekis elejébe írni; És ez az oka, miért akarja fient Pál, hogy forgalmatoson őrizzúc magunkat, hogy meg ne czalattassunc az emberi szerzések által, és az által az Lelkiség által, mellyet ő εθελοδρασκείανac nevez: azaz, Isten igéje kívül magunktól gondolt isteni szolgáltnac. Így vagyon bizonyára; Szükség az minnen, és minden emberek bölcseségenc bolondsággá lenni, hogy egyedül czac őtet hadgyuc bölczelkedni. Az melly őfvényen semmiképpen nem maradnac azoc, az kic, az emberek-től találtatott szerzetekkéckel akarnac ő nékie kedveskedni, és pedig finte az ő akarattya ellen, az fofogadatlan engedelmeséget, melly az embereknek nyuytatic, akarjác ő réa tólni. Az mint egynihány! fáz estendőkkel ez előtt, és ez mi időnkbenis lött, és még mostanis lejél az olly helyeken, az holott nagyob érteke vagyon az teremtet állatoc paranczolatnyánac, hogynem mint az Teremtőjének: az holott az Religio (még pedig ha religionac mondhatni) töb és bolyókásb babonackal vagyon megmoczoltatván, hogynem valaha valamely poganyságban volt volna. Mert mit hozhat ugyanis az emberi okosság egyebet elő, hanem czac testi és bolondságos dolgokat, és olyanokat, az mellyec az önnön mestereknek izét mutattyac?

1. Sam. 7. v. 17

25. Hogy pedig aztis vetic elő az babonáságnac Patronusi és otalmazoi, hogy Samuel áldozott Ramathában, és noha az, az Törvény ellen lött, mindazáltal ugyan kedvelletté az Isten; erte könnyű az felelet, hogy ő ott nem csinált más és uy oltárt annac az egyetlen egynek, az Isten igéjén fundaltatot oltárnac ellen tételere; hanem mivelhogy még az Frigy Ládájánac semmi bizonyos hely nem rendeltetött volt, azt az vároft azért, az mellyben ő lakott, áldozásra rendelté, ugymint az melly arra igen alkalmatos volt. Bizonyára soha esében sem volt az Istennek ez fient emberének, hogy czac valami uyitásokz kátis kezdene az isteni tisteleterben, az melly felől az Isten olly keményen megtiltotta, hogy valamit abból elne vegyene, se hozzá semmit ne tegyene.

Jud. 13. v. 19.

Az mi az Samson attyanac az Menohanac példáját illeti, az valami kíváltképpen való volt. Ez az Istennek az ő áldozatyaat ugy tötte mint köz személy, és bizonyára az Istennek jó akarattyaival. Tudniüllic mivelhogy ő ához nem az önnön vakmerő elméjéből, hanem az Istennek ihléséből és indításából kezdett. Melly rettenetessen urállya pedig az Isten, az mit az emberek magoktól gondolnac az ő tisteleterre, azt fépen megtanulhattyuc máson, az melly nem aláb való volt Menohánál: Tudniüllic az Gedeo-

Gedeonon, mellynek Ephodgya, avagy forító köntőse nem czac őnékie és Judic. 8. v. 27, az ő házánac, hanem az egész népnekis bottáncokozására lött. És egy summában, minden idegen találmány, az mellyel az emberek Istennek akarnac szolgálni, semmi nem egyéb, hanem czac megferteztetése az igaz fientségnek.

26. Miért akarta hát (ugymondnac) az Christus, hogy elvifellyéc az elhordozhatatlá terheket, az mellyeket az Irástudoc és Phariseusoc körötenec és felvetötenec? Sőt inkább, kérlec, miért akarta másutt ezen Christus urunc, hogy őrizkedni kellyen az Phariseusoknac kováfsátul? Kováfsnac nevezi pedig (az mint fient Mathé Evangelista őn maga megmagyarázza) minden ő tulaydon tudományokat, az mellyeket őc az Isten igéjének tisztaságával megegyelitöttec. Mit kívánunc nyilvánóságosbat, hanem hogy minékünc, az paranczolatlic, hogy minden ő tudományokat eltávoztassuc és fuffuc? Honnét bizonyos az minékünc, hogy amaz más helyen sem völt ez soha az Urnac értelme; hogy az ő hiveinek lelki esmereteket, az Phariseusoknac tulaydon szerzésekkel terhellye. És finte az ő savaiis, hogyha azok on erőfác nem tétetic, semmi affélét nem mutatnac. Mert az helyen Urunc, midőn ához kezdett volna, hogy az Phariseusoknac erkölcsöket és jószágtalanságokat erősképpen megfedgye, s' az ő halgatóit elsőben egyigyűen megintette volna, hogy noha az Phariseusoknac életékben semmi nem talaltatnéc, az mit követni kellene, mindazonáltal elne mulatnác megezelekedni az mit főval tanitanánac, mivelhogy az Moses fékiben ülnénc (azaz, az Törvény Tanító tistben volnánac.) Nem akart azért egyebet, hané czac arra az őrizkedésre akarta az őveit inteni, hogy az nép az Tanítóknac gonof példajoc által az Isteni tudománac megutalására ne vitelséc. De mivelhogy némelylec az erőfító okokkal meg nem elégednek, hanem az mellett mindenkor bizonságotis kívánnac, ide irom azért az f. Agostonnac savait; az mellyekben finte ezen mondatic: Az Urnac aklában (ugymond) egy résfent vadnac pástoroc, mellyec ő fiai, más résfent béreféc. Az pástoroc az mellyec Istennek fiai, azoc igazán az Pástoroc: Hallyatoc mindazáltal, hogy az bérefekis fűkségefec és haznosoc legyenec. Mert sokan az anya fient Egyházban ideig való hafnot keréfvén, az Christust predikálljac, és az ő fájoc által hallatic az Ur Christusnac sava; és az juhoc követic, nem az bérefeket, hanem az Pástorokat az béreféc által. Halgásatoc az Urto ő magátul megmuratott bérefeket: Az Moses fékiben ülnéc (ugymond) az Irástudoc és az Phatiseusoc, az mellyeket mondanac, megezelekedgyétec; de az mit őc ezelekefnec azt ne tegyétec. Mi mōdatic pedig itt egyéb hanem hogy, az béreféc által halgásatoc az Pástornac savát? Mert ezen az Széken ülven az Istennek törvényét tanittjac.

In Ioan. 1. 46.

Annakokaért az Isten tanit ő általoc. De midőn az ő magokét akarjác tanítani, ne halgassátoc se ne tegyétec. Eze az Agoston favaí.

27. Mivelhogy pedig az tanuságban fóc gyakorlatlan emberek, midőn halljáoc hogy az emberek nec lelki elméretoc istentelenül megköteleztet nec az emberi rendeléseccel, és hogy az Isten híjába tífeltetie azockal; égy általlyában minden törvényeket által akarnac voadolni, az mellyec által az jó Egyházi rendtartáóc fereztet nec: fűkség azért ez aránt ez emberek nec tévölgésekk nekis elejét venni. Bizonyára igen czűfámékony itt az meg botránkozás. Mert egy elsőben nem mindgyárt láttzic meg miczoda külömség legyen mind ez kettőc között. De én rövideden mind ez egész dolgot olly világoston elintézem, hogy az egyenlőség senkit meg ne czallyon. Előfoc azt kell megtudnunc, midőn láttyuc, hogy minden emberi társaságban fűkséges legyen valamelly rendtartás az melly az közönséges békeség nec és eggyelség nec megtartására fűlgallyon: és mivelhogy minden czelekedendő dolgokhoz bizonyos mód és fertartás, kívántatic, az mellyeket az közönséges tíftelességért és emberi nyájásáért nem kell megvetni. Ennek kiváltképpen az anya fent Egyházakban fűkség megtartatni: az mellyec az bennec való minden dolgok nec jó rendelése által tartatnac legjobban meg, és pedig az eggyeiség nélkül semmiképpen meg nem álhatnac. Annakokaért ha mi az anya fent Egyháznac jó állapattját jól meg akarjuc gondolni, fűkség minden falgalmatossággal azon lennunc és munkálódnunc, az mint fent Pal paranczolla, hogy mindenec tíftelességen és jó renddel legyennec.

Mivelhogy pedig az emberek nec erkölcsöc olly igen nem egymódúc, elméjoc olly czudáffac, értelmec és akarattyc olly víffavonyóoc; és pedig semmi rendelés nem elégge állandó, hanem ha bizonyos törvényekkel erőstítetic meg; és semmi ceremóniac sem tartathatnac meg, valamelly megállandó mód és formanélkül: nem czac semmiképpen nem káthoztattyuc azért az ezekre fűlgáló törvényeket, hanem fockal inkább azt tarttyuc, hogy, hahol eze el töröltet nec, ott az anya fent Egyházac megfakadoznac, megrutitatnac és tellyeséggel megromlanac. Mert külbomben arra fent nem tehetnunc, az mit fent Pal kíván, hogy mindenec ékessen és jó renddel legyennec: hanemha az rend és jó állapot bizonyos törvényekbe, mint egy kötésben foglaltaséc. Czakhogy ez illyen rendtartási törvények nec mindenkoron ez okvetést és kivételt kell melkéjocadni, hogy ne tartassanac ollyanok nec, mintha avagy fűkségesecc vólnanac

1. Cor. 14.
v. 40.

vólnanac az idvősségre, és így az lelki esmereteket megkötelezzéc; avagy belőlöc isteni fűlgálat czináltaséc.

28. Vagyon azért immár jó és bátorságos esmértető jegyüncc, az melly külömséget mutat minéküncc az átkozott rendelésecc között (az mellyec felől mondám, hogy az igaz Religiot meghumályosittyc, és az lelki esmereteket felforgattyc) és az igaság ferint való Egyházi rendelésecc között: Hogy ha erre jól gondot tartnunc, hogy ezek mindenkoron imez két tzcikelyek nec egyikkre igazitannac, avagy egyferf mind, mind az kettőre: Hogy az hívek nec gyülekezeti ben mindenec tíftelességgel és illendőképben legyennec: és hogy az emberek nec közönséges eggyeisége, az embersegg nec és fenyték nec ugymint némelly kötésével bizonyos rendben tartaséc. Mert hahól egyfer az megértetic, hogy valamelly törvény az közönséges tíftelesség nec kedveért fereztetött, tehát ottan elhárítatott az babonáság, az melly be es nec mind azoc, az kie az Isteni tífteletet az emberi találmányokban helyhezetic. Víföntág midőn meg esmerfoc, hogy az közönséges épülethe igazitattott legyen az törvény, ott eltérítetic az fűkségképpen való kötelezéffről való hamis vélekedés; az mellyel az lelki esmeretec főrnyüképpen rettetget nec, mivelhogy az rendelésecc mintha az idvősségre fűkségesecc vólnanac ugy tartattanac: Hololott ez aránt semmi egyéb nem kerestetic, hanem, hogy az közönséges fűlgálat által, az feretet mi közöttüncc megtartaséc. De nem hafontalanság, még ennélis világostaban megmutatni, mi legyen az alatt az jó állapot alatt, az mellyet fent Pal ajánl, és az rendtartás alatt vagyon befoglaltatván. Ez a jó állapot arra igazitattott, egy réffent, hogy az tíftelességes fűp ceremoniac által, az mellyec az isteni fűlgálatban gyakoroltannac, istenéségre serkentessüncc és inditassüncc: más réffent, hogy az beczületesség, az melly nec minden diczertes dologban láttatni kell, kiváltképpen ebben tündöklyéc. Az renddel valósághoz előfoc az kívántatic, hogy az előljáróc, az igazgatafnac jó módgyát és reguláját tudgyác és tartsác, az nép pedig az melly vezéreltetic, az Istenhöz való engedelemre és jó erkölcsökre és fenyték alatt való életre fűktattaséc. Annakfelötte hogy az anya fent Egyháznac jól rendelt állapattja által az békeség és czendesség megtartaséc.

29. Annakokaért tífteletes jó állapot nec nevezziic nem az gyönyörködteő üres cifra látásokat, az minemüket látunc az Papistac pompaskodó isteni fűlgálatyokban (az mint őc híjác,) az mellyekben semmi egyéb nincz, pusztá fűnes álortzáknál, és hafontalan pampaskodáfnál. Ha-

nem azt mondgyuc mi tiszteletes jó állapotnak, az mi olly forman vagy on az Isteni szolgáltnac beczületire alkalmaztatvan, hogy illendő gyakorlás legyen az isteni félelemre, avagy pedig tiszteséges ékességére legyen az fenséges rendtartási czelekedeteknek. Nem gyümöleztelenül pedig, hanem az hiveket megemlekeztesse, melly nagy beczületeséggel, figyelmetességgel és tisztelettel kellyen nékiec az Istennek fenséges titkait forgatnioc, és az ockal élnioc.

Hogy ha azért az ceremoniáknac isteni félelemre való gyakorlásoknac kellyen lennioc, sükség tehát hogy minket egy általyába az Christushoz igazítsanac. Hasónlatosképpen-renddel valóságac nevezzük mi, nem amaz pusztá fénlő tzondora pompát, hanem az ollyan rendelést, az melly által minden zordonos rendeletlenség, főhallatlanság, nyughatatlanság, és visszavonyás elhárítatic és elhagyatic. Az első tzikkelyre tartoznac az fent Pálnál való példác, ugymint, hogy az közönséges lakodalmockal és vendégeskedéseckel az Úrnac vaczorája meg ne egyeliteséc: hogy az asföny népec, fedetlen fővel ne mennyenec az gyülekezetbe.

Es egyebec ezekhez hasonlóc, az mellyec nálunc mindennapi szokásban vadnac, ugymint, hogy térdünkét meghaytván és süveginket devévén imádkozunc: hogy az Úrnac Sacramentomit nem moczkolódva, hanem beczületesen főlgáltattyc ki: hogy az halottakat tiszteséggel temettettyc el; és mellyec ide egyebec tartoznac. Az másic tzikkelyre nézenc, az közönséges könyörgésre, predikállásra, és az fent sacramentomoknac főlgáltására rendeltetett bizonyos orác: ismet hogy az predikállás közben az emberec veszteg legyenec és halgassanac: hogy bizonyos helyoc és feköc legyenec; hogy soltarokat énekellyenec: hogy az Úr Vaczorájanc bizonyos napja legyen: hogy fent Pal az asföny állatnac az gyülekezetben való predikallást meg ne engedgye, és hamic éhöz hasonlóc többec vadnac. Kiváltképpen pedig az mi az fenyitéknek megtartására főlgál, ugymint, az gyermekek tanítása, Egyházi itilet, Kirekésítés, Böytölés, és többec efféléc. Illyenképpen azért minden Egyházi törvényeket, az mellyeket mi fenségeseknek és idvőségeseknek tartunc és bévefünc, két részekre oszthatni: hogy nemellyec az Egyházi szokásokra és ceremonyakra tartozzanac, nemellyec pedig az Fenyitekra és békeségre nézzenec.

30. De mivelhogy főldő dolog ez aránt, hogy egy részent az alított pispókec

1. Cor. 15.
7. 21. f.

1. Cor. 14.
7. 34.

pispókec, innet palástolást ne vegyenec az ő istentelen és kegyetlen törvényeknek otalmazására; más részent, hogy nemellyec olly felöttéb főrgalmalóc ne legyenec, hogy az előb megemlitött vesztegről való megemlekeztetésből és megintésből, az idvőséges rendeléseknek is tellyeséggel semmi helyt ne adgyanac: Isten bizonyoságot kell arról tennem, hogy én csak azokat az emberi rendeléseket javallom, az mellyec az Isten igéjében vadnac fundáltatván, és az fent írásból vétetnek, és illyenképpen mindenestől fogván Istenelec legyenec.

Példa legyen erre az közönséges könyörgésben való letérdelések. Holott az á kérdés, hogyha ez olly emberi rendelésé, az mellyet akarkinac szabad legyen vagy megvetni vagy elmulatni. Erre én azt mondom, hogy ugy emberi, hogy egykeresmind isteni rendelésis legyen. Isteni annyiban, az mennyiben egy tzikkelye annac az jóserrel való ságnac, az mellyec főrgalmatos megtartása minékünc az Apasztul ajánlattatic: emberi pedig annyiban, az mennyiben kiváltképpen azt rendeli, az mi közönséggel jelentetett az Apasztul, de tellyeséggel ki nem nyomattatott és világosán ki nem mondatott. Ez egy példából könnyen kihozhatni, mint kellyen mind az több efféléjéről érteni, és tartani: tudni illic, mivelhogy az Isten, az bizonyai igazságnac egész summáját, és az ő isteni főlgáltatynac minden részeit, és az mi sükséges volt az idvőségre, az ő fent igéjében hivségesen befogalta, és értelmessen ki magyarázta, ezekben egyedül csak ötet ugymint egygyetlen egy mestert kellyen halgatni.

Mivelhogy pedig az külső Egyházi fenyitékben és ceremoniákban, nem akarta igérőligére előnkben írni, mit kellyen követnünk (azért mert jóllátta, hogy ezeknek az időnek alkalmatossága szerint kellenec rendeltetnioc, és arról semmi közönséges mód minden időre nem intéztethetnec és szabhatatnec) sükség azért ez aránt azokhoz az közönséges Regulákhoz tartozni, az mellyeket nekünc sabott és előnkbe adott, hogy ember azoknac mértek finóra szerint igazitsan mindeneket, valamellyec az anya fent Egyháznac tiszteleteségére és jórenddel valóságára megparanczoltatni, sükségképpen megkivánatnac.

Végezetre mivelhogy finte azért nem írott affelől semmit nyilvánossággal előnkben, hogy ez dolog az idvőségre nem volnánac finte sükségesec; és akarmelly népeknek és időknec mivóltokhoz, módgyokhoz s' érkölczőkhöz különbkülömbképpen alkalmaztatnánac az anya fent Egyháznac eppületire; annakokaért mind az fő-

az fokottakatis meg változtathatni és elhagyathani, mind pedig uyjakat rendelhetni, az mint az anya fent Egyháznak használandó alkalmatosság kívánandgya. Megvallom bizonyára, hogy nem hirtelenkedve, se gyakorta, sem valami kicziny okért kellyen az uyitáshoz fogni. Hanem az mi ez aránt ártalmas avagy épületre szolgáló leend, az feretet legjobban megitili, és ha mi az feretetet hadgyucitilni és igazgatni, tehat mindenütt jól léfien az állapot.

31. Imárá azért tifti ez az Keresztény népnek, hogy az mellyec ez regula és mérték finor ferint vadnac rendeltetve, szabad lelki esmerettel, és minden babonáságnélkül, de isteni felelemből és kéfi akarattól való indulattal megtartsa, és meg ne vessé, avagy restelkedésből ol ne mulassa, nem hogy azokat kevélségből avagy keménynyakuságból nyilvánással megfegnéje és megrontanája. De (mondhatnad) miczoda lelki esmereti szabadság lehet ez illy kemény megtartásban és őrizkedésben. Sőt felotte nagy fokis, midőn meggondollyuc, hogy ez illyen rendtartásoc nem mindenkor és öröcké valóc, az mellyekhez fiükségképpen volnanc köteleffec; hanem czac külső gyakorlati legyenec az emberi erőtelenségnek, az mellyekre jollehet nincz mindenikünknek fiüksége, de mindnyájan élünc véle: mert egymáfnac Keresztényi feretettel adóffac és köteleffec vagyunc.

Ezt az előb meg mondott példában megláthatni és megérthetni. Miczodát? Az asfionyoc főkötojében és fedelekbén vagy oné tehat az Religio, hogy bün legyen hajadon fővel előjöni? Olly fentfegése azért az asfionyoi állatoc vesteg halgatásáról való tilalom, hogy ember azt nagy vételnélkül meg ne feghesse? Olly nagy melséges titoc vagy oné az letédepelésben; avagy az halotnac eltemetésében, hogy büntetelnélkül nem lehetne annac elmulatása? Semmiképpen nem. Mert ha valamely asfionyoi állatnac, az ő felebarattyanac megfegítésére olly fietséggel való fiüksége érkeznéc, az melly miatt fejet bé nem fedhetné nem vétkeznéc olyankor ha finte hajadon fővel oda futamodnékis. Es azis esic néha, hogy az asfionyoi állathoz az fiólas finte olly igen illyéc, mint máfutt az vesteg halgatás. Es szabadon imádkozhatic azis, az ki nyavalyája miatt az térdét meg nem haythattya. Végezetre az holott ember gyolcz vásonra fent nem tehet, avagy semmi kemelyéc jelen ninczenec, az kic az halottal elmenne nec, sockal job azt gyolcznélkül és soc embereknélkül az földbe takarítani, hogy nem olly fokáig váradodni, hogy az eltemetetlen tést megbüshódgyéc.

De min-

De mind az által ugyan találtatic ez aránt valami, meg czelekedésre és elhagyásra való, az mint azt valamely tartománnac rendtartása, fiókása, és az közönséges emberségis és erkölczii regulais elő írja és megmutattya: és az midőn ez aránt véletlenül avagy feledékenségből valami elmulattatott, ezzel semmi bün nem tetetött: hogy ha pedig ez megutásából leend, bezeg nem diczerendő az ollyan keménynyakuság. Hasonlatosképpen nem áll semmi az időn napon és órán, az Templomnac illyen vagy amollyon épületin, mindennapon miczoda Soltárt kellyen énekelni. Illyen mindazonáltal, hogy ember bizonyos napor és órát tartson, és olly helyet, az hová kiki mind elferjen, ha ember azt akarja, hogy az békeség megtartáséc.

Mert mennyi visszavonyás és villongás támadna ez dolgoknac felbontásából, hogy ha akarkinec az ő tettése ferint szabad volna, azokat elváltoztatni az mellyec az közönséges jó állapotra tartoznac? Holott soha nem lesien az, hogy valamely dolgot mindenec egy aránt kedvellyenec, hogy ha az dolgot kineckinec mind az önnön szabad akarattokra és tettésekre hagyattatnac. Ha pedig valaki ellenkeznéc s' visszát pattagna, és fellyeb akarna bölczelkedni, hogy nem mint kellene, am lássa az ollyan, miképpen mentheti az Ur előtt az ő komorkodó keménynyakuságát. 1. Cor. II. v. 6. Mi az mellett maradgyunc meg az mit fi. Palmond; hogy minékünc ollyan fiókásunc ninczen, sem az Isten gyülekezetinec.

32. Továbbá nagy forgalmatossággal kell azon lenni, és őrizkedni, hogy valami tévelges és vétecbé ne czüffon, az melly ez tifta fiókást megvestegeffec avagy meghomályosítsa. Az mellyec ugy tehettyuc ferét, hogy ha minden mi rendtartásunc, az ő fiemlatomást való használatosságokra lesien igazitványan, és ha mi azoknac fiókásóckal meg nem terhelteünc. Kiváltképpen ha melléjeczáruland az hiy Pástrornac tanítása, melly az hamis vélekedésunc utát elzarja. Ez elméret czelekeffeci pedig, hogy mind ezekben az dolgokban, kiki minden megtarthassa az ő szabadságát, és mindazáltal kiki mind örömeft és ön kényen kénferítő fiükséget vesien az ő tulaydon szabadságára, az mennyiben ezt az a jó állapot, az mellyről fióltunc, avagy pedig az feretet kívánnya.

Annakutánna hogy mi ez dolgoknac megtartásában magunknac semmi babonát ne ferezzyunc; se azokat egyebektül olly igen nagy dérral durral meg ne kívánnyuc: hogy mi az Isteni fiólgalatott jobnac ne alitsuc az Ceremoniaknac fiókásaért: hogy egy anya fent Egyház az másikat meg ne utállya az külső tendtartásnac és fenyiték nec nem egy aránt valóságaért. Utolffor, hogy mi magunknac ez aránt semmi öröcké való törvént ne ferezzyunc, hanem mind ez tendeleffek nec végső forgatátat, tzillyát, az anya

Q999999

szent Egyháznak épületire igazítsuc; az mellynek alkotmányosága és süksége kerint, minden sérelemnélkül elhelyvedhettyuc, hogy nem czac megváltoztasséc valami, hanem hogy mind az előbbeni fertartások is elhagyattathassanae. Mert az időnek alkotmányosága megfenyvedheti azt, hogy némelly Ceremoniak, noha magokban nem istentelenec, az dolgoknak mivólta és módgya kerint elhagyattassanae. Erre minket eléggé megtanithat ez mi időnkbeli világ. Mert midőn az mi előtünő életnek vakságoc és tudatlanságoc olly fertelen nagy volt volna, olly vesett vélekedéssel, és olly megáltkodott fándékkal hevertenecc ennekelőtte az anya szent Egyháznak az fántalan scc ceremoniaknak sűrő gazganéjában, hogy az babonasságoknak utálatos moslékjából eléggé ki nem tisztíthatatnác különbé, hanem ha egykermind scc ceremoniac elhagyattatnác, az mellyec régenten talám nem híjában vóltanac rendeltetvén, és őnn magokban semmi istentelenséget nem mutattanac.

TIZENEGGYEDIC RÉSZ.

Az anya szent Egyháznak itilletéeli hatalmáról, és azzal való viszsza éléről, az minemü láttatis az Papiságban.

Következik az harmadic, és bizonyára az jól rendelt gubernálásban az legfőbb tizckelye az Egyházi hatalomnak: tudniillic az törvényi és itilletéeli való hatalom. Ez pedig az Ecclesianac egész jurisdictioja és itilleti hatalma, az erkölcsöknek fenytékére tartozic, az mellyről maydan tanításunc lehen. Mert az miképpen hogy semmi város, semmi falu Fejedelemség nélkül és községi igazgatás nélkül meg nem áthat: Azonképpen az Isten anya szent Egyháznak is (az mint az előtt tanítottam és ismét elő kell hoznom) kiváltképpen való bizonyos Lelki Gubernáltatásra vagy süksége, az melly mindazáltal ez világítol mindenestől fogva meg vagyon válastva, és azt olly igen nem bántya, és kissébiti meg, hogy söt inkább felötte igen segiti és elővisi. Ez azért az itilleti hatalom, egy summában semmi nem lehen egyéb, hanem az Christustól szerzett rend, az anya szent Egyháznak lelki gubernálásának megtartására. Ennekokaért régenten az anya szent Egyháztul bizonyos semélyek vóltanac rendeltetvén az Egyházi itilletre, az mellyec kinekkincc életeket és erkölcsöket illendőképpen megtudakoztat, az vétkeket megbüntettéc, és az kulczoknak tistekre viseltenec gondot. Ez rendet érti sicut Pal, az Corinthus béliékhez írott levélben, midőn az Igazgatókat nevezi. Ismet az

1. Cor. II. V.
22.

Roma;

Romabéliékhez, holottigy fól; Ha igazgat valaki, tehát legyen fogalmatos: Mert nem fól ő ott az Fejedelemségnek, avagy világi Gubernálónak, (az kic akkoron Christus nélkül vóltanac) hanem azoknak fól, az kic az Lelki Gubernálásban az Pástoroc mellé vóltanac rendeltetve. Es az Timótheushoz írott levélben is kétféle seniorokat és veneket említ: Némellyeket kic az igében munkálkodnác; némellyeket, kic ninczenec az Prédikatori tistben, de ugyan jól járnác elől. Ez utólso rendenkétségnélkül azokat érti, az kic az életi erkölcsökre való vigyázásra, és az Kulczoknak tistek viselésére vóltanac rendeltetve. Mert ez az haralom, az mellyről mi itt fólunc, mindenestől fogva az kulczoktól függ, az mellyeket Christus az anya szent Egyháznak adott, sicut Mathénac 18. részében. Holott megparanczolja, hogy az kic kiváltképpen való intéseket megvetnéc, az egész gyülekezetnek nevével keményen megintefenecc, és pedig, hogyha az ő keménynyaku megáltkodotságokban mennec el, az Hiveknek társaságokból kirekeftessenec. Ez ilyen intésecc pedig és megbüntetéséc, az ügyöknek megismerésénélkül véghez nem vitethetnec.

Rom. II. V. 6.

1. Tim. V. V.
17.

Annakokaért erre való itilletnec és rendnec kell lenni. Hogyha azért erőteleneccé nem akarjuc tenni az Kulczok mellé adatott igéreteket: és az kirekeftést, az nyilván való megintést, és ezekhez hasonló dolgokat nem akarunc eltörteni: tehát az anya szent Egyháznak itilleti hatalmat kell engednunc. Ezekbe vegyéc pedig az Keresztényen olvasóc, hogy az megemlített helyen, ninczen az fő, annac az tudománnac közönséges méltóságáról, az melly tudománnac az Apastaloc által kellett ki prédikáltatni és hirdettetni, az mint sicut Matth. 16. és sicut Janosnac 21. részében: hanem az Ur Christus azon az helyen, az Egyházi Gubernálásnak hatalmát, az melly az ackori időiglen az Synagogákon állott, az Sidoktul elfordittya, és az ő anya szent Egyháznak adgya. Mert az Sidoknak mind addig az ideig, tulaydon módgyoc vólt az Gubernálásban, az melly felolazt akarja az Christus hogy ennekutánna az ő Keresztényincc gyülekezetiben gyakoroltasséc, czakhogy egyedül az Christusnac tista rendelése mellett maradjanac meg. Ez ő rendelését pedig kemény fenyegetéssel erőstíti meg. Mert sükség vólt annac így lenni: mivel hogy egyébkint, az fegény megvetött anya szent Egyháznak itilleti, az vakmerő és felsuvalkodott emberektől megutáltathatott volna.

Hogy pedig az olvasó meg ne akadékoztasséc, midőn az Christus azon egyféle igéccel, valamennyire egymástul különböző dolgokat je-

Qqqqqqq 2

lentfen, itten azért ez czomótis fell kell oldozni. Két mondasoc vadnac azért, az mellyec az megkötözésről és megoldozásról szól. Az első fent Maténac 16. részében vagyon, holott az Christus, midon fent Peter nec igéri az menyorságnac kulczait, mindgyárt hozzá íéfi, hogy: valamit ő ez földön megkötözend, avagy megoldozand annak mennyekben erejének kellyen lenni. Az mélyly igeckel ő semmit egyebet né jelent, hanem czac a mit azockal, az mellyec az fent Jánosnál vadnac, holott ő az ő tanítványait az Prædikatori tistire rendelvén, reájoc lehel, és mond: Valakinek megboczátyatoc bünöket, megboczátyatoc azoknac: és valakinek megtartandgyatoc, megtartatnac mennyekben. Ennec olly magyarázatyat hozom, az melly nem éllessen okoskodó, nem erőszakos sem czigaztatott; hanem tulaydonsági, magától folyó, és alkalmas legyen. Ez paranczolatnac az bünöknek megboczásáról és megtartásáról: És amaz Peter nec adott ígéretnec az megkötözésről és megoldásról, nem kell másu vávonyattatnioc, hanem az Prædikatori tistire: az mellyet midon az Apastalokra bizna, őket egyferf mind az Kötésnac Oldásnac tistivelis felékesítette és kécsitötte.

Mert miczoda az Evangeliumnac summaja, hanem hogy mi mindnyáján, úgy mint az bünöknek és az halálnac fölgi feloldoztassunc és felsabaditassunc, az megváltság által, melly vagyon az Jesus Christusban; és hogy azoc, az kic az megváltó Christust bé nem vesic, és nem esméríc, öröc kötelelségre legyenec itiltetvé és kárhoztatva? Ez Követséget midon az Ur Christus az ő Apastalira biznája annak minden népec között való kihirdetésére, és azt ugymint ő maga saját dolgát megakarna erőssíteni, azt ez jeles bizonsaggal tistelte meg: Ezt pedig nagy vigaságos bátoritásokra, mind az Apastaloknac, mind pedig mindnyáján azoknac, az kikhöz ez a Követség menendő volna. Mert igen megkivántatott az, hogy az Apastaloknac álhatatos és bizonyos megbátoritások volna az ő Prædikálásoc felől, az mellyet né czac véghetetlen fáradsággal, munkával, forgalmatossággal és vesedelemben forgással kellene véghez vinnic; hanem vérekkelis meg kellene peczételniec.

Ezt az Követséget, mondom, hogy megtudnac, hogy nem lenne üres és hijában való, hanem hogy erővel és hatalommal lenne tellyes: fiükség volt, hogy ez illyen inségben, ez nagy tereh alatt, és vesedelmekben, bizonyosocka tételnec arról, hogy oc az Istennec dolgában járnának; hogy megtudnac, hogy noha mind ez egész világ ő ellenec czatázna, de vélec volna az Isten és ő nékiec párttyokat fogna: Hogy megismernéc azt, hogy az Christus az ő tudományoknac autora és mestere, noha láthatóképpen ő földön vélec nem volna, de mennyekben ugyan regnálna és ural-

és uralkodnéc annak az tudománnac igazságának megerősítésére, az mellyet ő reájoc bizott volna. Visfontag fiükség volt az is, hogy az Halgatóknac nyilvánosságos bizonyításoc lenne arról, hogy az Evangeliumnac tudománya nem az Apastaloc fiava volna, hanem az Istené ő magáé: nem ez földön termett szózat, hanem menyből származott ige volna. Mert ezec az dolgoc embernek hatalmában nem lehetnec, úgy mint az bünöknek boczanattya, az öröc életnek ígérési, és az idvőségnek izeneti. Annakokaért bizonyította az Christus, hogy az Evangeliumnac prédikálásában, semmi egyéb az Apastaloké nem volna az fölgiáltnál; hogy ő maga volna az, ki azoknac fiájoc által, úgy mint ő esközei által mindent fölna és ígérte: és hogy annakokaért az bünöknek megboczanattya, az mellyet őc hirdetenec; az Istennec igaz ígérési volna, és az kárhozat, az mellyet kimondanac, Istennec kemény ítéleti volna. Ez pedig az bizonságtétel minden időkre adott, és mostanis hatalmassan megmarad, hogy minden embereket bizonyosá tegyen, hogy az Evangeliumnac ígéje, akarkitül prédikáláséki, tulaydon az Istennec akarattya és ítéleti legyen, melly az legfelségesb ítélsék előtt mondatott ki, az életnek könyvében íratott bé, ott fen mennyekben erős hatalmas és elváltozhatatlan. Illyenképpen látyuc azért, hogy az kulczoknac hatalma az megemlített helyen, egy általlában az Evangeliumnac prédikálása legyen, és hogy fölgiáltnac legyen inkább, hogy nem mint hatalom, hogyha az embereket tekintyuc. Mert ez hatalmat az Christus tulaydonságképpen nem az embereknec adta, hanem az ő ígérének, az mellyen az embereket fölgiákká rendelte.

2. Az másodic mondas, az mellyet az megkötözni és oldozni való hatalomról mondtunc lenni, fent Maténac 18. részében vagyon, holott azt mondgya az Christus, Ha valamely Atya fiú, az anya fent Egyházat nem akarja hallani, te azt mint egy pogánnac és fukárnac tartad: Bizony, bizony mondom ti nektec, valamit megkötözte ez földön, mennyekben is meglefien kötözve, és valamit ez földön megoldoztoc, megoldozván lenfen mennyekben is. Ez mondas, az előbbivel nem mindenekül fogva egyaránt való, hanem neminemüképpen máyd más részre kell érteni. Ugy téfem pedig ez két mondas nem egyaránt valócká, hogy mindazáltal nagy egyenlőségkis legyen egymással. Mert előfer ez mind kettőben hasonló, hogy mind az kettő közönséges mondas, egyfele hatalom az kötözésre és megoldozásra, (tudniillíc az Istennec ígéje által) egyfele paranczolat, egyfele ígérési. Ebben pedig nem hasonlóc, hogy az első mondas kiváltképpen föl az prédikálásról, az mellyet az ígének fölgiái viselnec: ez pedig az penitenciai fenytékre tartozic, az melly az anya fent Egyháznac ajánlattatott: Az anya fent Egyház pedig nem úgy kötözi meg, az kit az

gyülekezetről kirekelt, hogy azt örökké való romlásra és kétségbe esésre taszítsa, hanem hogy az ő életét és erkölcsét kárhoztassa; és ha magát meg nem jóbbitya, az ő kárhozattáról megint és megemlekezteti. Ez ellenben megoldozza azt az anya fent Egyház az kit az ő társaságába ismet bévefen; mert ezzel réfelsé teszi azt abban az egyelségben, az melly egyelege ő nékie az Christus Jcsussal vagyon. Annakokaért hogy valaki az Egyházi itiletet keménynyakujul meg nevesse, avagy semmit azzal ne gondollyon, hogyha finte az hiveknec iteleti által kárhoztatikis; azt bizonyittya az Ur Christus, hogy ez iteleti az hiveknec, semmi egyéb ne legyen, hanem tulaydon az ő iteletinec ki mondása, és hogy mennyekben ereje vagyon annac, az mit ő czezaránt, ez földön czelekefnec. Mert az Isten igéje vagyon nálóc, az mellyel az visfá fordultakat kárhoztatya: Nálóc vagyon az az igéis, az melly által az penitenciára térteket kegyelemben vegyéc: Nemis vétkezhetc nec pedig, sem az Isten iteletitől el nem tevedetc nec: mivelhogy ő egyedül czac az Isten törvényéből tesic az itiletet; az melly nem valami bizonytalan avagy ez földi vélekedés: hanem az Istenec fentséges és mennyei akarattya és kimondása. Ezekből az két mondásokból, az mellyeket nekem ugy tettic, hogy az melly rövideden, meg olly egygyüen és igazán megmagyaráztam, amaz bódult emberec, minden megvalástánélkül, az mint az ő fédelgésektől vitetc nec, hól az gyonást, hól az kiátkozást, hól ismet az iteleti hatalmat, mayd meg az törvény szabásra való igazságot, mayd az öldözö búczot akarjac állatni. Az elsőt pedig az Romai Szék elsősegénc állatására szabjac. Illyenképpentudgyac őc, az ő kulczait minden lakatokhoz, pléhekhöz és aytokhoz, az mint akarjac; mesterséggel alkotmaztatni, hogy felőlóc azt nyilván mondhatnád, hogy egész életében ez illy lakatos mivet üztéc és gyakorlottac legyen.

3. Mert hogy némellyec azt költic, hogy mind ezec czac ideig tartó dolgoc voltanac legyen, mivelhogy az fejedelemségéc még Christusnélkül vólnánac. azok abban tévelegnec, hogy azt meg nem gondollyac, miczoda külömbség, és miczoda nem egy arant valóság legyen az Egyházi és világi Hatalom között. Mert az anya f. Egyháznac ninczen fegyveri hatalma, az mellyel büntessen és zabolázzon; nincz birodalma, hogy kétfetisen, nincz tömlötze, ninczen egyéb büntésre ereje, az mellyel az Fejedelemség fokottélni. Annakutánna, nem keresi azt az anya f. Egyház, hogy az ki vétkezett, üstökön fogva vonyattáséc az büntetésre, hanem hogy az kétfakarati megfenyítésre és penitenciára örömele állyon. Nagy azért az külömbség; mert az anya f. Egyház semmit magánac, nem tulaydonit, az mi az Fejedelemség nec tulaydonac; és visontag az Fejedelemség sem czeleked-

heti

heti azokat, az mellyeket az anya f. Egyháznac kell véghöz vinni. Példa általez könnyeb megértni. Megréfegült egykor valaki. Ha ez olly jól elrendelt városban lótt, tehát tömlöt az büntetésre. Ha bujalkodásban esett, hasonló avagy nagyobb büntetés éri. Ezzel az törvényök nec, az fejedelemség nec, és az világi itilet nec elégtétet őtt. Azis lehet pedig az onközbe, hogy ez mind ezekben, az penitencia tartásnac semmi jelenségét nem mutattya, hanem inkább az ellé zugódic és morgolódic. Véstegleni kellé erre az anya f. Egyháznac? Ez illyenec pedig az Ur vaczorájahoz nem boczattathatnac az Christusnac és az ő fentséges rendelésének nagy gyalázattyanélkül. Es ezt az közönséges okofság és értelem kívánnya, hogy az, az ki az anya fent Egyházat gonos példa által megbotránkozattata, azt az botránkozattást visontag az penitenciánac nyilván való jelenségének mutatásával elhárítsa és eltöröllye. Azoknak az kic külömbet értenec, okoc felötte igen hideg és czökély. Az Christus, (ugymondnac) ez tistet akkor ajánlotta az anya fent Egyháznac, midőn még semmi fejedelemség nem vólt, az kiezeket kifólgaltatná. De gyakorta vagyon az, hogy lassu az Fejedelemség; Sőt néha ő magais vétekben feddendő, az mint az Theodosius Czařarnac vólt dolga. Annakfelötte ugyan ezen mondathatnec mayd mind az egész tanító Tistéről. Hogyha ez azért így vagyon az mint őc alittyac, sünynenec meg az Pástoroc az nyilván való véteknec megfeddesétül, hadgyac el az rongálást, dorgálást és minden büntetési fenytéket és fenyegetést.

Mivelhogy előttünc az Keresztjén fejedelemség, az kinec törvényeckel és fegyverrel kellyen ezeket megjobbitani. Ez ellenben pedig azt mondom én, hogy, az miképpen az fejedelemség nec büntetéssel és kézzel való fenytéki kénserítésel kell az botránkozások az anya fent Egyházból ki tistítani, azonképpen visontag az Egyházi főlgais segitő kezét nyuysa az Fejedelemség nec, hogy olly lokan ne vétkezenec. Acképpen kell mind az két tistben levők nec egymással tartanioc, hogy egygyic az máfiknac segítségére legyen, és ne bántására.

4. Es bizonyára hogyha ki az Christus savait valóban meg nézelli, könnyen esébe veheti, hogy azon az helyen, az anya f. Egyháznac állandó és mindenkor tartó rendi, és nem czac egy ideig való főkása irattáséc meg. Mert nemis vólna képes, és illendő, hogy azokat, az kic az mi intéssünet nem akarjac fogadni, az világi fejedelemség előtt vádollyuc: az melly nec sükségképpen meg kellene lenni, hogyha az Fejedelemség az anya f. Egyház helyett jött vólna. Miczodat? Azt akarjuké mondani, hogy czac egy avagy igen kevés esztendőre főlgallyon imez igéret? Bizony, bizony mondom tinéktec, hogy valamit megkötöztöc ez földön, meglesé kötöz-

ve mennyekben. Annakfelőtte Christus itt semmi uý dolgot nem rendelt, hanem azt az rendelést és szokást, az melly az ő népének régi anya fent Egyházában mindenkoron szokásban és gyakorlásban volt, uýította meg: melly azt jelentötte, hogy az anya fent Egyház el nem lehetne annélkül az Lelki itiletnélkül, az melly elejétül fogván volt. Es ez minden idök-nec közönséges eggyezö értelmévelis megeröszítetett. Mert minekutánna az Czaáróc és fejedelmec, az Keresztýén Hitöt bevöttéc, nem töröltetett mindgyarást el az Lelki itilet nec hatalma: hanem czac ugy intézetett, hogy az világi hatalomban semmit el ne venne, avagy azzal meg ne egyelutene. Méltanis pedig. Mert az Isten felö fejedelemség, nem vonfa ki magát az Istenfainac közönséges engedelmségekböl, az melly nec ez nem legkisseb tzigelye, magát az anya fent Egyháznac, melly az Isten nec igéje ferint itil, alája vetni, nem hogy ő nékie az ollyan itiletet kellene eltörteni. Mert miczoda volna tisztetéségéb (ugymond s. Ambrus,) hanem hogy az Czaár, az anya fent Egyháznac fánac nevezteséc? Mert az jó Imperator avagy czaár benne vagy az Anya fent Egyházban, és nem az anya fent Egyház felött. Azoc annakokaért, az kic az Fejedelemség nec tisztetéségére, az anya fent Egyházat ez ő hatalmáról megfosztýac, nem czac az Christus mondását vesztegetec meg viszfafordult magyarázattal, hanem minden s. Pispökök etis, az mellyec az Apostaloc ideje után nagy sokak voltanac, nem kevesé kárhoztattyac, mintha azoc, az Fejedelemség nec tisztetéségét és tisztit, hamis sfiny alatt magoknac tulaydonítottac volna.

5. De az más részre eztis jól meg kell látni, mi volt legyen régenten, az anya s. Egyház lelki itilet nec igaz úfusa és gyakorlása; és annac minemü nagy visfá éléle czufott ostánnan bē: hogy megtudgyuc mit kellyen elhagyatni, és mit kellyen az régi rendtartásból felállatni, hogyha elfordítván az Antichristusi orfágot, az Christufnac igaz orfágát ílmét felakarjuc építetni. Elsöben ez legyen végsö tzigelunc, hogy az botráncokozások nac elejec véteséc: és hahol valami botráncokozás indult, azis elhárítassec. Az Egyházi itilet tel való igazán élésben két dolgot kell kíváltkáppen meggödolni: hogy ez Lelki hatalom, az Fegyveres hatalmaságtul tellyeséggel megválasztassec: Annakutánna, hogy nem valamelly egy ember nec szabad itiletéböl, hanem az törvény ferint arra rendelt gyülekezet által vitéséc véghez. Ez mind kertö illyenképpen tartatott az régi tistita anya s. Egyházban. Mert az s. Pispökök az ő Hatalmoknak betelleyítésére, nem birságot állal vagy fogsággal, avagy egyéb világi büntetésekkel éltenec, hanem az mint illett egyedül czac az Isten igéjével. Mert ninczen az anya s. Egyháznac keményeb bofsu állata, sem hatalmasb menyütö köve, mint az

Epist. 32. ad
Valentinian.

1 Cor. 6. v. 4.

kirekesztés, avagy kiátkozás, az mellyel czac az utolsó süktség késerítéséböl szokott élni. Ez pedig sem hatalmat, sem kezec nem kíván, hanem meglegefeic az Isten igéjének erejével. Es egy lummában semmi nem volt egyéb az régi Egyháznac itileti hatalma, hanem czac egyedül czelekedetel és teteménnyel való magyarázattya annac, az mit s. Pal tanit az Pástoroknak Lelki hatalmokról Adatott, (ugymond) minékünc hatalom, mellyel le rontsuc az erősegeket, az mellyel le alazzunc minden magaságot, az melly magat felemeli az Isten nec esmereti ellen: az mellyel lenyommasfunc minden gondolatot, és rabságra vesfunc a Christufnac engedelmece, kéfszen vagy on pedig ez bofsu állasfunc minden engedetlenség ellen.

Miképpen azért hogy ez az Christus tudománnyanc prédikállása által leszen; azonképpen hogy az tudomány meg ne czufoltalséc, süktség hogy, az mit tanítatic, az ferint iteltessenekis azoc meg, az kic az hit nec czeledinec vallyac magokat. Ez pedig meg nem lehet, hanemha az prédikatori tist mellé hatalom adatic azok nac elő hivatasokra, az kik nec külön meg kelliatettetniec, avagy keménséggel kell megbüntettetniec; és az s. Vaczaratól azok nac elrekesztéséről való hatalomis, az kic ez illyen titok nac és sacramentomnac megferteztetésenélkül hozzája nem boczátathatnac. Annakokaért midön másutt azt mondgya, hogy nem tartozic az mit reanc, hogy az kívül valókat megitillyuc: sinte ezzel alája veti az itilet nec az anya s. Egyháznac czeledit, hogy az ő vétkec megbüntetteséc, és megmutattya azt, hogy ackoron szokásban volt legyen ez illyen Egyházi itilet, az mellytül az hivek közzül czac egy sem volt szabad.

6. Ez illyen hatalom pedig, az mellyről mi fölunc, nem állott egyedül czac eggyen, hogy az önnön maga kívánsága ferint czelekednec mindendet, hanem az Senioroknak vagy az véneknek gyülekezetin, az mellyec az anya s. Egyházban annyin voltanac, mint valamelly városi tellyés tanácban. Cyprianus midön megemliti, kiczoda viselte legyen az ő id-ejében ez illyen tistec, az pispök mellé szokta adni mind az egész lelki rendet. De másutt megis mutattya, hogy ez igazgatás ugy állott az Lelki renden valókon, hogy az körség sem volna abból kirekesztetvén. Mert illyenképpen ír ö: Az én pispökségem nec kezdetitől fogva, elvégestem azt én magamban, hogy az lelki rend nec tanáczenélkül, és az köznép nec javallászenélkül semmit ne czelekedgyem. De az dolog nac köz és szokott folyala ez volt, hogy az véneknek tanácsa által gyakoroltatnec az Egyházi itilet: az melly vénec, (az mint megmondottuc) két rendbéli ec voltanac. Mert némellyec az tanító sfire voltanac rendeltetve: némellyec czac az Fenyítéki tistec. Ez dolog lassan lassan az ő első fundaltatásatul eltávazott, ugyhogy fent Ambrus idejében immár czac az Clericusoc viseltéc az

Rrrrrr

2 Cor. 10.
v. 4.

1 Cor. 5. v. 12.

Epist. 14. lib.

3.
Epist. 19.

lib. 3.

Eph. 18.

lib. 3.

Egyházi gubernálást. Mellyről ő maga panaszolkodic ez igékkel: Az Sídoknac régi Synagogájoknac (ugymond) és az után az Keresztényen anya f. Egyháznac vénei vóltanac, az mellyeknec tanácsok nélkül semminem lőtt és nem végeztettört, az melly miczoda gondviseletlenségből hagyatartott el én nem tudhatom, hanem talám restségből, avagy inkább az Tanítóknac kevélységekből, mivelhogy czac ön magoc akartanac valamiknec láttatni. Im láttuoc mint haragfoc az fent ember, hogy valami az job rendelésben elhagyatott vólna, noha még akkoron alkotmas vólna az állapot. Mi lenne tehat, hogyha ez rut romlái fakadékokat látnája, az holott mayd czac egy láb nyomni maradéc sem éreztetic az régi épületből?

Melly siralmas panaszolkodást kezdene itten tenni? Előfer az pispókóc mindentörvény és igazság ellen, czac egyedül ő magokra vontac, az mi az egész anya fent Egyháznac adatott vólt. Mert ez finte annyi, mint ha az polgár mester avagy az főbiró, az egész tanácsot hátra hagyván, egyedül magánac venné az gubernálást. Noha ő tisztésséggel fellyül haladgya az többit, mindazáltal az gyülekezetnec tekintetesb méltósága vagon, hogynem egyedül egy embernec. Annakokaért nagy vakmerő bátorság vólt, hogy egy ember az közönséges hatalomnac, magánac tulaydonitása által az kegyetlenül uralkodó kinyefségre aytót nyitott, és az anya fent Egyháznac az ő igazságát elvótte, és az Christu(n)ac lelkétül rendelt tanácsi gyülekezetet elnyomta.

7. De (az mint hogy mindenkör egy gonoszból más nevededic) az Pispókóc időjártában, ez terhet, ugy mint az ő semélyekhöz alig illendőt megutálván, magokról egyebekre háritottac. Innét természetnec ostan az Officialisoc, az mellyeknec helytartóknac kellene lennec, az Egyházi itiletnec, s penitenciai fenytéknc az ő pispókeik helyett igazgatásában és intézésében. Nem mondom még itt meg miczoda emberec legyenec azoc; hanem czac azt mondom, hogy az világi biráktul, semmit nem különböznc. Es mindazáltal az ő dolgokat, ugyan lelki itiletnc nevezic, az mellyben semmiről nem egyébről, hanem czac az földi dolgokrol pórlódnec. Ha finte egyéb gonosb benne nem vólnais, hogy meri ez versengő vásárt Egyházi itiletnc nevezni? Hisem lám ott vadnac (ugymond) az intésec, ott vagon az kiátkozás: Ugy bezzeg, mert így jádzic az ember az Istennel. Ados egy fegény ember valami kevéspénzel: ezért érte küldenec, és ha elő jó, meginttetic. Ha meg nem fizet, meginttetic: az másodic megintés után, az kiátkozást megyen az dolog: Ha meg nem jelenic, megizenic néki, hogy az törvény elejébe állyon.

Ha kétfendic, ismét meginttetic: és arra mindgyarást ki átkoztatic. Kérlec, mit talál itt hasonlót az Christus rendeléséhez, avagy régi szokáshoz, vagy pedig az Egyházi itilet folyásához? Lám az vétkekis megfeddetcnec, (ugymondnac őc). Mondgyac?

Tudniillic, kurválkodásokat, fajtalan fertelmeske défekeket, résfegyeskedéseket, és hasonló vétkeket nem czac elfenyvednc; hanem látatlanná réteckel, vesteghalgatósockal enyegetic és erőstític; és ezt pedig nem az köz népben, hanem finte, az lelki renden valókbanis. Sokak között, egy keveset előhinac, avagy hogy ne láttassanac igen lassúnac az látatlanná rételben, avagy hogy valakinec erőnyét megürítséc. Elhalgatom itt az prédálásokat, ragományokat, lopásokat, Egyházi tólvaylásokat, az mellyec innét gyüjternc: Arról sem főloc, minemü emberec válastassanac többire mindenkör ez illyetén tistre. Ez igaz elég és kellettinelis tób, hogy midőn az ő itileti hatalmokkal, ug' mint lelki dologgal kerkesnc az Ramánistác, mi könnyen megmutathattuoc azt, hogy az ő pórlékodó fékec, az Christus rendelésével mindenestől fogva ellenkezéc, és hogy az régi jó szokással annyi hasonlatossága legyen mint az setéségnc az világozsággal.

8. Noha nem mondottunc meg mindenekeket, az mellyec itten előhozattathatnanc, és finte azokis, az miket mondtunc, czac rövideden vóltac megillettenc: azt remémlem mindazáltal hogy annyira mént az viadal, hogy fenki nem kételkedhetc immár abban, hogy az az Lelki hatalom, az mellyel az Pápa az ő egész országá valeytemben kevéledic, istentelen tusakodás legyen az Isten igéje ellen, és méltatlan hamis kegyetlen uralkodás legyen az ő népe ellen. Es bizonyára az lelki hatalomnac neve alatt befoglalom, az uy tudományoknac költésében való vakmerő bátorságot, az mellyel őc, az fegény népet az Isten igéjénec tistta egyigyüségétül elvontac és eltévelyitöttéc: és az méltatlan rendeléseketis, az mellyeckel azt megköteleztéc; és finte azt az alított Egyházi itiletetis, az mellyet őc az ő Suffragáneusoc és Officialisoc által viseltetcnec el, és főlgáltatnac ki. Mert ha a Christu(n)ac engedgyuc mi közöttunc az országot és birodalmat, mind ennec az kegyetlen uralkodásnac, mindgyárt tellyességgel le kell fakadni és mindenestől fogva el kell romlani. Az fegyver hordozó hatalomról pedig, mert aztis magoknac tulaydonittac, mivelhogy azzal nem az Lelki esmeretec ellen elnec, nem illic ide hogy mostan tegyunc tanitást. Abban az tzigelybenis mindazáltal jól esünkbe kell vennünc, hogy tellyességgel nem feletkeznc meg az ő természetekről, hogy tudniillic egyfálnyera sem azoc őc, az melly Lelki pástoroknac akarnac tartani.

Nem feddem én itt kiváltképpen való vétkeket az személynec, hanem az egész rendnek közönséges nyilván való fégyenségeket és fértelmes dögletéségeket: melly rendet nem tartanának őc épnecc és egefinecc, hogyha gazdagsággal és kévely titulásokkal és nevezetekkel fel nem volna ékesítve és cifrázva. Hogyha mi effelől az Christuśnac értelmét és javallását keressük, ninczen semmi kétség abban, hogy ő az ő igejénec szolgait, el akarta legyē vonni ez világi birodalomtól és földi országlástól, midőn mondott: Ez világi királyoc uralkodnac; ti pedig nem úgy.

Luc. 22.
7. 29.

Mert megmutattya ezzel, hogy nem czac meg vagy on különböztetve az Páftornac tifti az Fejedelemnecc tiftiől; hanem hogy az dolgok is szokkal különbségessecc, hogy nem mint egy szemellyben egy szermind ősvé férhetnénecc. Mert hogy Moses mind kettőt egy szermind viselte, kiváltképpen való czuda volt. Annakfelőtte czac egy ideig tartó dolog volt, miglen az dolgok jób rendbe hozatnának. Mihelt pedig az gubernálásnac bizonyos formájairatic elejébe az Uról, ő néki marad az világi igazgatás, és az Papi tiftet az ő atyafianac kell engedni. Meltanis: Mert természet ellen vagy on, hogy egy ember mind az két tehet viselje. Esez minden időben szorgalmatosson megtartatott az anya szent Egyházban. Es czac egy pispöck sem volt soha, valamiglen az anya sz. Egyháznac igaz színye tartott, az mellynec czac esébenis jutott volna az fegyver hordozó hatalomnac viselése, úgy hogy ez kőz példa beféd volt legyen Hieronymus idejében: Az Czafaroc inkább kívántac az Pápságot, hogy nem az Papoc az Czafarságot. Mert mindeneknec elmejekbe volt beábrázta az, az mit őstán mond: Az Czafarra tartoznac az Palotac és az Várac: az Papra az anya sz. Egyházac.

Exod. 18.
7. 16.

Homil de
Basilic. tradend.

9. Minekutanna pedig az az mód találatott, hogy az Pispökoc az ő Pispökségeknec titulufsát, tifteségét és gazdagságot munkanélkül és fáratságnélkül birnák: hogy miadeneftől fogva hivolkodván ne jarnának, az fegyvernec hatalma adatott nékiec, avagy szokkal inkább őn magoc koporitotac magoknac. De miczoda színyél menthetic azért ez ő rüt szemtelenségeket? Ille néke ez az Pispökhöz, hogy magát az törvényi dolgokban, vátofoknac és tartományoknac gubernálásában avassa, és idegen munkás foglalatofságokkal terhellye magát? Holott az mellyeknec az ő tiftekben annyi szorgalmatos dologc legyen, hogyha szinte szüntelenül és megbántásnélkül mind czac azokban volnának is foglalatofoc, ugyan még sem végez hetnénecc mindeneket el. Mindazáltal az melly szemtelenecc, azzal mernecc kérkedni, hogy ilyen módon állyon az ő virágában az Christuśnac országa, és hogy őc mindezek kőzött az ő hivataloknac részitül nem igen mebbe vonyattatnac. Az meny az elsőt illeti, hogyha ez az szentséges tiftenecc

nec szep ékessége, hogy az Pispökoc az ő Papajockal együtt, olly igen felvittetenecc, hogy még az legfőbbes Hatalmaságoc és fejedelemségoc kis ő előttec elremüllyenecc: vagy on miért az Christuśnal verségeniecc és feddődniecc, az kitől ilyen módon, keményen sértegettett az ő tifteségec. Mert miczoda mondathatnécc az ő értelmec szerint bossúságosb imez szoknal? Ez világi királyoc és fejedelmec uralkodnac az ő népeiken; ti pedig nem úgy. Es ezzel mindazáltal ugyan nem vét nehezébb törvént az ő szolgaita, hanem az mineműt az előtt ő magára vetett és felvött: Kiczoda tőt (ugymond) engemet Biróvá vagy örökség őstóva ti kőzöttetec? Lattyuc azt, hogy az itilő tiftet magátul egyáltallyában el igazitya és elharittyá: mellyet nem czelekedett volna, hogyha ez ő tiftihöz illenecc. Nem kelle neje az szolgáknac azon iga alá késeriteniecc magokat, az mellynec az Ur ő maga alaja adta magát? Az másokat, akarnám, hogy czelekedettel és példával olly könnyen megbizouyithatnák, az melly könnyű mondani. De mivelhogy nem tettett az Apastaloknac, hogy az Isten igejét hátra hagyván astaloknac szolgálnának, ebből (holott tanitatni nem akarnac) meggyőzöttetnecc, hogy nem lehet egy embertül, hogy egy szermind jó Pispök legyen és jó fejedelmis. Mert ha azoc az Apastaloc, az mellyec az ő nékiec adott jelesb és főb ajándékokc szerint, nagyobb és több gondokat elviselhetnénecc volna, hogy nem mint minden egyéb emberec az kic ő utannoc születtetenecc, megvallottac mindazáltal, hogy őc felöttébb való megterheltecséknélkül, nem szolgáhatnának egy szermind az Igenec, és az fégyenec astalainac: miképpen haladhatnac szaszorta meg ez nyomorult emberec az Apastaloknac tudos szerensegeket, az kiknec őc czac nyomokban sem haghathának? Ezt próbálni és kísértetni bizonyára nagy szemtelen vakmerőség volt? és mindazáltal lattyuc, hogy ugyan meglött, minemű elemenetellel és hasonnal pedig az is nyilván vagy on. Mert nemis következhetett egyébképpen, hanem hogy hátra hagyván az ő hivatalokat, idegen táborba költöznénecc.

Matth. 20.
v. 23.
Luc. 22. v. 25.
Luc. 12. v. 14.

AA. 6. v. 2.

10. Es ninczenis abban kétség, hogy kiseded elkezdetekből mentenecc lassanlassan olly igen fel: mert egy uttal nem haghattac volna mingyárt olly igen magassan: hanem hól alnoksággal és tekerős mesterséggel titkon vittéc magokat elő, hogy azt senki esébe nem vehette, miglen meglött: hól ismét, az alkolmatofságnac mivolta szerint az ő hatalmoknac valami részét rettentés által tekertéc el az fejedelmektül: neha pedig midőn látnac hogy az Fejedelmec haylandóc volnának az adásra, azoknac meg gondolatlan jó kedvű akarattyockal vissza éltenec. Régenten az hivec, ha valami visszavonás esett, hogy az perlődést eltávoztatnák, az pispöket vöttéc kőz biróvá, mivelhogy annak tőkelléteségében nem kételkednénecc.

Efféle öfve békeltetendő igyóckel vóltanac az régi pispókóc gyakorta-
sággal megköteleztetve; melly bizonyára ő nekic igen vifka tettett, (az
mint azon néha fient Agoston panafolkodic) mindazáltal hogy az perefec,
az Pörlekedő vásárra ne főkölle nénc, ez fatatságot kedvec ellenis elvi-
feltéc. Ez illyen szabad akaratint engedtelendő ügyökből, (az mellyec
czac arra valóc vóltanac, hogy az perló feleket az Perlódó vásárról és tör-
venkedéstől el vonhatnác) ez emberec rendtartásint való itileti hatalmat
czináltanac. Ottan hamar az után, midő az városoc és tartományoc foc
külömbkülömb terheltetéseckel nyomorgattatnánac, az Püspökök nec
otalmazáloc alá folyamodtanac, hogy azoknac hivségec által megotalmaz-
tatnánac. Ezek pedig az ő czudas practikájockal az otalmazókból urac-
ká törtéc magokat. Es nem tagadhatni, hogy nagy réffént erőfaki hiv-
ségtelességgel nem foglaltác vólna el. Az fejedelmec pedig az kic ez
világi itiletteteli hatalmat ön kényeken az Pispókök nec engedtec, foc
külömbkülömb kistegetéseckel és édesgetéseckel inditattanac és kéf-
eritettene arra. Noha pedig valami istenéség nec finét mutatta az ő en-
gedelmes vóltoc, nem igen jól tanáczoltanac mindazáltal ez ő vifka for-
dult adakozó vóltocokkal az anya fient Egyháznac hasnára, az melly nec ré-
gi és igaz fenyitekét igy vesztegettec meg, sőt hogy tulaydonabban mond-
gyam, tövőstől fogva eltöröltéc. Az pispókóc pedig, az kic az fejedel-
mek nec efitelen jó akarattyockal az ön magoc hasnokra gonoful éltene,
czac ez egy mesterségec jelenségével is eléggé megmutattác, hogy őc sem-
miképpen nem igaz pispókóc. Mert ha czac egy fikráczkája vólt vólna
bennekis az Apastali lélek nec, tehát minden ketségnélkül azt feleltéc vól-
na az fient Pálnac hájából: Az mi vitezégünk nec fegyverei nem testiec, ha-
nem lelkiec. De mivelhogy vak kívánságtól vifeltettene, mind mago-
kat, smind az utannoç következöket, és annak felötte az anya fient Egy-
házatis elvestöttéc.

2 Cor. 10. v.
4.

Lib. 5. de
Confid.

11. Végezetre hogy öfán az Papa közép hertzegsegeckel, Grofsá-
gockal és vár megyéckel meg nem eléged nec, az ő koporito körmeit az ki-
rályi országokba, és öfán fiente az Czásári birodalomba vágta. Es hogy ez
illyen prédált jókat, valami finy alatt tarthassa meg, azzal diczekedic, hogy
ő azt isteni igazsággal bírja, hól ismet az Constantinus Donatioját, ajándé-
kozásat hozza bé, néha megint más titulust fitogat. Erre én előfier az
fient Bernaddal felelec meg: Am akar melly formán tulaydonitfa azt ma-
gánac, mindazáltal ugyan nem Apastali igazsággal. Mert fient Peter nem
adhata azt, az mic nem vólt, hanem azt adta az utánna következök nec, az
mie ő néki vólt, tudniillic az Anya fient Egyházi forgalmatos gondot. Öf-
rán

tán azt téfii hozzája: Mivelhogy az Ur és mester mondotta, hogy ő nem
rendelertetett kettő között itelő bíróvá, nem kell az folgánac és tanítván-
nac, méltatlan dolognac tettezni, hogy ő nem mindeneken itelő bíró.
Szól pedig Bernardus ez világi itiletekről, mert mingyárt azt veti utánna,
midő az Pápát folittya meg: Annakokaért az te hatalmad az Bünök-
ben áll, és nem az jófágokban. Mert az bünökre, és nem az jófágokra
vötted az menyorságnac kulczait. Tudniillic, nem azért hogy nagy Ur-
rá lennél, hanem hogy az bünöket és vétkeket feddenéd meg, és megjób-
bitanád. Mellyic tettzic tenéked nagyob tistefség nec, az bünök nec meg-
böczánattyac, avagy az jófágoknac eloftrása? Niaczen semmi egyenlőség
köztóc. Vadgynac ezek nec az alatt valóknac és földiek nec itelő bír-
joc, tudniillic az királyoc és fejedelmec ez földön. Miért léptec ti idegen
hatatokba? Ismet, Fellyeb valóva löttél te, (fól az Eugenius Pápánac) de
mire? Nem uralkodásra, az mint én aránzom. Mi azért, ha nagyot ér-
tünec magunk felől, megemlekezzünec arról, hogy fólgálat vetterett mi
reánk, és nem uralkodás adatott minékünec. Tudgyad hogy metzö kést
kell tenéked hordoznod az Urnac fóléjénec metzésére, és nem királyi
páltzát. Ismet. Nyilván vagyon, hogy az Apastaloktól minden uralko-
dás megtiltarott. Annakokaért menny el, és mint Ur keress Apastalsá-
got, avagy mint Apastal Uraságot. Es az után mindgyárást, Az Apastali
állapat ez, hogy ő nekic minden Uraságot megtiltatic; fólgálat paranczolt-
tatic pedig. Mind ezec noha ugy mondattanac az fient embertől, hogy
minden ember megfismerheti hogy merő isteni igazságot fólott legyen,
sőt midő minden befédnélkül is önnön maga kitefséc az dolognac mi-
vólta, mindazáltal ugyan még sem fegyenlötte az Romai Pápa az Arelato-
mi conciliumban azt végezni; hogy mind az kétféle fegyver nec Hatalma-
ötet illesse isteni igazság és törvény feriorat.

Luc. II. v. 14.

12. Az mi az Constantinus Donatioját illeti, az mellyel kérked-
nec, nem kelly affelől azokat tanítani, az kic azoknac az idök nec hi-
storiáiban czac közép feriorint gyakoroltattakis, hogy az nem czac ha-
mis és költött dolog, hanem hogy tellyefséggel bolondságis és merő
czufság. De hogy az Historiakat elhadgyuc, czac az Egy Gregorius, melly
négy ház efitendövel következett az után; illendő és elégséges bizonyság
lehet ebben minékünec. Mert valamennyifér ő á Czásárról fól, azt min-
denkor Kegyelmes Uránac mondgya, és ő magarannac méltatlan fólgá-
nac. Másutt ismét; Az Papokhoz pedig Czásár Uruc ne legyé mindgyárt ha-
rag kedvel, hané felséges meggödolaból, annak kedveért á kinec őc fólgai
ugy uralkodgyéc raytoc, hogy azoknac illédő beczületetis tegyen. Láttyc

Epist. 5. lib. 2.
Epist. 20. lib
3.

Ep. 6. lib. 2.

Ep. 31. lib. 4.

Ep. 34. lib. 4.

hogy azon egy közönséges birtoc alatt valóságban akar maradni, mint a-
kar melly az köz nép közzül. Mert itten nem másét valakiét, hanem az
ő maga ügyét forgattya. Masutt, ugy reménlec, ugymond, az mindenható
Istenben, Hogy az mi Istenes Urainknac hofsu életet engedgyen, és min-
ket az ti kezecet alatt, az ő irgalmassága ferint vezérellyen. Es ezeket
nem azért hofstam bé, mintha az volna fándékom, hogy ez Constantinus
Donatoia felől való kérdést tellyeséggel el akarnám intézni, hanem csak
hogy az Keresztén olvasóc mint egy útközben latnác, melly gyermek mó-
don hazudgyanac az Romanistac, midön az ő Pápajokat Czafarrá akarjác
tenni. Annyival utalatosb vólt az Steuchus Agoftonnac semtelen me-
résége, az melly ez illy gonofs ügyben, fogalattyat és nyilvét bérbe adta az
Romai Pápánac. Az Valla, ugy mint tudos és éles elméjü ember, ez fabu-
lát hatalmassan meghamiffította, és mindazáltal, (ugymint ki az Egyházi
dolgokban nem eléggé vólt gyokorlott) nem mondott mindenket elő, az
mellyec ez ügyre fogalannac. Elő rohan az Steuchus, és kiontya az ő
dohos moczkolódasit, az fényes világosságnac meghomályosítására. Es
bizonyára ez, az ő Uranae ügyét es fíavát olly hidegen forgattya, mintha
valamelly trágarlator czufolodnéc, és az Vallával akarna eggyezni. De ez
ügy méltó illyen fejedelemre, mellyet az Papa bérbe fogadott. Es ez
illyen elbérelt nyelvel czatázokis méltóc arra, hogy őket az nyereségnek
reménsége megczallya, az mint Eugubinusnac esett dolga.

13. Ha pedig idejét akarná valaki tudni, mikor kezdett legyenez
költött Czafári birodalma az Pápánac felemelkedni, nem mult még öt
fáz estendeje, hogy az Pápác az Fejedelmek nec birtokoc alatt vóltanac, és
hogy egy Papa sem tétetött az Czafár javallásánélkül. Ez rendtartásnac
megváltoztatására az hetedic Gregoriusnac, az negyedic Henric Czafara-
dott okot, melly egy alhatatlan vakmerő, semmi tanáczu, nagy meréségü
és feslett életü ember vólt. Mert midön az egész Német Országí Pispók-
ségeket az ő Udvaránál egy részent pénzen adta el, más részent prádaul of-
totta el: akkor az Hildebrand, ki az Gregorius Papa, hogy tole megbof-
fontartatott volna egy fines fogást gondolt az bofsuállásra. Es mivel-
hogy láttatnéc jo és isteni ügyet forgatni, midön az Czafár Egyházi tolvay-
kodása ellen akarna jobbitást tenni, ez dologban sokoknac kedvelléséc-
kel és javallásokkal segitetött elő. Ez ellenben Henrich Czafár annél-
külis az ő kevély regnálásáért foc Fejedelmeknél gyűlötségben vólt. Vé-
gezetre az Hildebrandus az melly magát Hetedic Gergel nec nevezte, az
mint hogy tisztátalan rof ember vólt, az ő elméjének gonofságát kimutatta;
melly oka lött annac, hogy az kic vele öfve esküttek vólt, azoktul elha-
gyattatnéc. De mindazáltal annyira vitte az dolgot, hogy az ő utánna kö-
verkezóc

verkezóc nem czac az igát vetnéc el minden félelemnélkül, haenm még az
Czafartis birtokoc alá köteleznéc. Ide járult azis, hogy az után foc
Czafároc éhöz az Henrichhöz hasonlatosabbac löttene, hogy nem a-
maz Julius Czafárhoz, az mellyec könnyen meghattac magokat kötelez-
ni: mivelhogy minden gondnélkül otthon restelkedvén hevertene: Ho-
lott felötte igen fűkség vólt volna az Pápánac kényeskedéseket ferény
keménységgel és illendő esközöckel megfenyiteniec és megzabolaznioc,
Lattyuc azért minemü fínnel mázoltatott meg az Constantinus ékes Do-
natioja, az mellyben az Papa költi hogy az Nap enyéferi birodalom ő néki
adatott legyen.

14. Ezenközben az Papac nem fűntene, hólálnoksággal, hól hi-
lenséggel, hól ísmeg erővel idegen tartományokat magokhoz venni: Ro-
ma városatis, melly még akkor szabad város vólt, ez előtt ugymint fáz har-
mits estendővel hatalmoc alá vetöttéc, miglen végre ez birodalomhoz
jutottanac, az mellyel mostan birnac: az melly nec megtartására, és öreg-
bitésére, már két fáz estendőtol fogva, (mert előb kezdettéc hogy nem
Roma városat magokhoz vontac volna) az egész Keresztén világot ugy
annyira felháborítottac és zurtákzavartac, hogy csak nem mindenestől
fogva elveföttécrontottac. Régenten, midön az Gregorius alatt, az Egy-
házi jóknac örizői és gondviselői kezeket boczátanac azokba az álló jó-
ságokban, az mellyeket az anyafient Egyházhoz aliránanac tartozni, és az
Ország Camaráinac módgyoc ferint, az ő tzimmereket és jeleket ragaztá-
nac reajoc az örökségnek eljegyzésére; az Gregorius az Pispókóket Con-
ciliumba gyűytötte, és ez nem isteni módot keményen megfedvén, törvény
ferint kérdette, hogyha nem átkozornac tartják az olyan Lelki semélt,
az melly önön maga tettéséből, felüggeztett tzimmerrel és titulussal
kisértene valami Egyházi jósfogot foglalni? hasonlatosképpen az olyan
pispóket, az ki illyen dolgot paranczolna czelekedni, avagy ha az ő paran-
czolattyanélkül lött volna, meg nem büntetnéje? Erre mindnyájan azt
ültéc, hogy átkozott volna az olyan. Hogyha azért illyen módon Incri-
ptioval és felüggeztett tzimmerrel és névvel valamely jósfogot el foglalni
kár hozatos bün legyen az Egyházi semélyben, mint átkoztathatnac kár-
hozthatnac és feddettethet nec eléggé az Papac, az kic immár egy néhány
fáz estendőtol fogva, semmit egyebet nem forralnac, hanem hadakat, vé-
rontásokat, egész hadi seregek nec levágatásokat és veszedelmeket, váro-
soknac feldulásokat, és lerontatásokat, tartományoknac és népek nec rom-
lásokat, öldökléseket, királyi országoknac felforgatásokat, csak hogy ide-
gen jósfogokat, uraságokat foglallyanac és vonnyanac magokhoz? Szem-
latomást való bizony dolog az, hogy semmit őc kevesbé ne keressene,

Lib. 4. R. 6.
glt. c. 86.

Ssssss

mint az Christus tisztiságot. Mert ha finte mindenestől fogva, valamennyi világi Hatalmóc nekicé vagyon jó kedvel mind vissza adnákis, sem az Isten tisztiságenc, sem az igaz rudománnac, sem az anya fient Egyház idvósseges állapattyanac nem fordulna semmi kissebségére sem kárata sem veszedelmére. De az Uralkodásnac egyetlen egy kívánsága olly igen elfoglalta őket, hogy óc attul mint az vakóc és megbodultac, úgy haytállanac és viseltessenc. Mert azt alittyac, hogy semmi dolgoc éppen meg nem maradhat, (hogyha az mint az Profeta mondgya) keményen és kegyetlenül nem uralkodnac.

15. Az ó itileti hatalmóc mellé tartozic az az szabadságis, az mellyet az Románista clericusoc koporitnac magoknac. Mert méltatlan dolognac alittyac óc azt, hogy az kemélyenc ügyében, ez világi ítélő bírót előtt kellene felelnic. Es abban kellyen állani, az mint óc alittyac, az anya fient Egyháznac szabadságanc és tisztiságenc, hogyha óc az közönséges itiltől és törvénytől szabadoc és mentesegenc leendenc. De az régi Pispókóc, az kic egyébkint az anya fient Egyház igaságanc otalmazásában felöttébbis keményenc voltanac, azt tartottac, hogy azzal semmiben meg nem kissebednec és sértetnec meg az ó kemélyenc és állapattyc, ha finte az polgári ügyökben, ez világi bírónac alája vettetvén volnánakis. Az istenes Czaroc, minden ember ellenzésenélkül, valamennyifer fűkség volt, minden időben az lelki renden valókat az ó itilő fekek elejébe fölítottac. Mert így föl az Constantinus, az Nicomedia bélickhöz írott levelében; Hogyha valamely Pispóc, maga gondolatlanul valami támadást indit, annac vakmerőségenc az Istenec holgaja által, azaz, az én kezem által kell megbüntettetnie. Es az Valentinianus; Az jambor Pispókóc nem tusakodnac az Czar Hatalmánac ellene, hanem hiven megtartyac az Istenec, az nagy királnac paranczolatit, és engednec az mi Törvényinknec. Effelől ackoron sohol senkinél semmi vissza vonyas nem volt. Az Egyházi dolgoc jóllehet az Pispóknc és az Véneknc itiletec elejébe idéztettenc és hozattattanac. Az miképpen ha valamely lelki renden való kemély, az Törvény ellen semmit nem vétkezett, az ollyanegyedül czac az Egyházi rendeléc ferint vádoltatott és büntettetött, és nem állattatott az közönséges ítélő fecc elejébe, hanem az Pispóc volt ez illyen dologban ó nekicé ítélője. Hasonlatosképpen hogyha az Hit dologban esett valami visszavonyas, avagy valami tulaydon az Anya fient Egyházra tartozó, az ollyannac elintézéc az anya fient Egyházra volt bizattatván. Így kell érteni az mit Ambrosius ir az Valentinianus Czaranc: Az te felotte diezéretes emlekezetü atyád, nem czac fájával mondotta ki, hanem törvény által is megrendelte, hogy az Hitnec dologában az legyenc az itélő

Ezch. 34. v. 4.

Lib. 1. Theodoret. c. 20.

Lib. 4. Theodoret. cap. 8.

ítélő bíró, az ki tisztire nézve sem alkolmatlan, és az Igaság ferint sem illetlen arra. Ismet, Hogyha az Irásokat avagy az régi példákat megnézzüc, ki volna az ki tagadná, hogy az Hitnec dologában, (mondom) az Pispókóc soktanac legyen itilnie az Keresztén Czarokrol, és nem az Czaroc az Pispókókról? Az te itélő feked elejébe jöttem volna, Czar, hogyha engemet avagy az Pispókóc, vagy az köfség elboczáttac volna, az mellyec azt mondottac, hogy az Hitnec akarmelly dologát az anya fient Egyházban az népelőtt kellyen megforgatni és elintézni. Azt vittatty jóllehet hogy az lelki ügyet, azaz, Hitnec dologát, ne kellyen az világi itiletec elejébe vonni, az holott világi köz porlódésékről vagyon az itilet. Es ebben minden ember méltán dicziti az ó alhatatóságot. Es mindazaltal ez igaz ügyben el annyira megyen, hogy ha erő hatalomra és kéferítésre menne az dolog, kéfé volna engedni és előállana. Akaratommal (ugymond) az én ream bizott helyen nem hagyom: ha pedig kéferitetem: nem tehetec az hatalom ellen: mert az mi fegyverenc Könyörgéc és könyhullatásoc. Vegyüc esünkbe ez arant ez fient emberenc, kíváltképpen való értelmes és meg gondolt eses voltat, az ó szívbeli igaz batorsága mellett. Az Justina az Czaranc az anya, midőn az Arrianusoc pártara ötet nem vihetné, az ó restiből ki akarta vetni. Es ez megis lótt volna, hogyha az Czar Udvarába ok adásra és ügy láttatásra hivattatván elment volna. Azert mondgya, hogy az Czar nem illendő itilő bíró, ez illyen nehéz és melséges ügyben és vissza vonyasban. Es ezt annak az időnc kéferítő fűksége kívánta, és az ügyenc tulaydon mivóltais minden időben azt kívánna. Mert olly elmével volt, hogy örömesben halált szenvedett volna, hogy nem mint az ó javallása által illyen példa czufná bé az anya fient Egyházba. Es mindazonáltal ha erő hatalomra menne az dolog, nem ügyekezc ellent viaskodni.

Mert nem tartya ó püspö ki dolognac azt, hogy ember az Hitót, és az anya fient Egyháznac igaságát fegyveres kézzel otalmazza. De az egyéb dologokban, mindeneket kéfé örömeft megczelekedni, valamiket az Czar paranczol. Ha adót kíván (ugymond) mi attul magunkat meg nem vonsuc: az Egyháznac fántó földet adót fizetnec. Ha az fántó földet kívánna pedig, vagyon hatalma azoknac elvételére. Senki közzölünce ott közben nem veti magát. Illyen képpen föl Gregorius: Az én felséges Uramnac (ugymond) elméjét jól tudom, hogy magát az Papi dologban nem sokta egyeliteni, hogy valamiben, az mi bűneinckel ne terhelteséc. Nem rekefeti közönségesképpen ki az Czarat az Papoknac megitéléséből, hanem azt mutatya meg, hogy legyenc némelly

Epist. 32.

Epist. 20. lib.

bizonyos ügyök, az mellyeket az Czafarnac az Ecclesia itéletire kellyen hadni.

16. Es bizonyára ez kivétellel, és magoknak való megtartással nem kerestec az fient emberec semmit egyebet, hanem hogy az isteni felelemmel keveset gondoló Fejedelmec, az kegyetlenül való uralkodás és kinyeség által, az anya fient Egyházat az ő tisztettség véghez vitelében meg ne bántanajac. Mert nemis tartottanac ezzel abban ellent, hogyha valaha az Fejedelmec, az ő méltóságokat közbe vetnéc az Egyházi dolgokban, az mennyiben ez dolog az Egyházi rendtartásnac megtartására lott és nem letontására: ismet az Egyházi penitencia tartásnac fenyték énc megerősítésére, és nem megerősítésére. Mert mivelhogy az anya fient Egyház nem bír az késerítő törvényi hatalommal, nemis kíván azzal birni, (fóloc az Polgari erő hatalomról) az istenfelő Királyoc és Fejedelmec tistec azért, hogy törvényekkel, paranczolatokkal, és itélet tételekkel segítő kezeket nyuysac az anya fient Egyháznac és azt gyamolitsac. Illyen módon mikor az Mauritius Czafar egynihány Pispók oknec megparanczolta volna, hogy az elkergettetott Egyházi fogakat, az mellyec az Christusnélkül valóktól üzettettenc volna el, felvennéjéc, Gregorius ez paranczolatot megerősítotte, és azokat megintette hogy engedgyenec. ő magais azon Czafartól megintetvén, hogy az Constancinapolyi Janos Pispóckel megbékéllyéc, okat adgya jollehet, miért ne kellyen őtet itt megfeddendonec tartani, de mindazáltal nem diczekedic azzal, hogy ő ez világi itéletül mindenestől fogva szabados és mentséges legyen: hanem inkább kési magát engedelmesnec és főfogadónac mutatni, az mennyiben az lelki csimeret fenyyvedheti: és aztis mondgya ez mellett, Hogy Maturicius Czafaris ugy czelekedett, az mint Keresztény Fejedelmhez illett, midő az Papok nac ezeket paranczolta.

TIZENKETTÓDIC RESZ.

Az anya szent Egyháznac fenytékéről, az mellyec gyakorlása kiváltsképpen az büntetési tisztben és kiátkozásban vagyon.

AZ Egyházi Fenytékről, a mellyet eckorra és ez helyre halasztottrúc, rövid tanuságot kell ténunc, hogy valaha egy fient a többireis elérkezzen. Ez pedig nagy résfent a kulczoknak hatalmátul és az lelki itéletül függ. Ennek jobban megértésére, offhuc két rēdre az anya f. Egyházat: tudniillic az Clericusokra, azaz, Egyházi fienélyekre, és az köz népre. Clericusoknak fokott

fokott névé azokat nevezé, az kic az anya f. Egyházban az nyilván való tisteket viselic. Előster pedig főlyunc az közonséges Fenytékről, a mellyec mindeneknec alája kell vettetnec: Annakutanna az Clericusokra térjunc, az mellyeknec az közonséges fenytéc mellett, külön tulajdon fenytékeis vagyon.

De mivelhogy némellyec az Büntető fenytéket ugy gyűlölic, hogy még czac az nevétilis iszonyodnac és irtoznac, azollyanoc megtudgyac azt; hogy holott, Semmi község, sőt semmi ház, akar abban melly keves czeled legyenis, fenytéknélkül jól állapotban meg nem tartathatic: hogy annyival inkább főükséges legyen az anya fient Egyházban, az mellynec állapattyanac legjobban rendeltetnec kellyen lenni. Annakokaért az miképpen hogy az Christusnac idvóséges tudománya, lelke és élete az fient Egyháznac, azonképpen abban az fenytéc ugymint az inac és az erec, az mellyekkel az testnec tagai, kiki mind az ő helyeken, ő fővefogaltassanac, és kötöztesnec. Azoc annakokaért az kic az penitenciai fenytéket avagy elakarnác töröltetni, avagy annac felállítását ügyekezic megbántani és akadékozni, akar azt fánfándéckből, akar pedig meg gondolatlanságból czelekedgyéc bizonyára az anya fient Egyháznac végső romlását keresic. Mert mi következnéc abból, hogyha minden az mit ő akar, szabadon azt czelekedné? Es ez meg lenne, hogyha az prédikálás mellé nem járulnánac külön való megintéséc, megfeddéséc és egyéb efféle segítő eszközök, az mellyec az tudománt gyamolittyac és hivolkodni nem hadgyac. Az Fenytéc azért mint egy fék avagy zabola, az mellyel megtartoztatnac és megfeliciditetnec az kic az Christus tudománya ellen kinyeskednec: avagy pedig mint az farkantyú, az mellyel az kedvetlenec és restelkedőc meg vagdaltatnac: és néha az fenytéc ollyanis mint az atyai ve fő, az mellyel engedelmesnec, és az Christus lelkénec felidsége ferint soytogattatnac meg, az kic keményen megestenec. Midő azért immáris láttyuc az anya fient Egyház rettenetes pusztulásanac nemünemü kezdetit, innét hogy semmi gond és mód ninczen az népnek megtartoztatására, az főükség kívánnya hogy ez ellen valami orvosság legyen. Ez pedig az egy orvosság, az mellyet Christus ő maga paranczolás az Hivék között minden időben főködésben volt.

2. Az Fenytéknec első fundamentoma ez, hogy az külön való intéséknek helyek legyen: az az, hogy valaki örömeft el nem jár tisztben, avagy magát illetlenül viseli, avagy nem tistteffegessen él, avagy valami büntetésre méltó dolgot czelekedett, hogy magát meg hadgya itatni, és hogy kiki minden az ő atyafiát, midő az dolog kívánnya,